

รายงานการวิจัย

ภูมิปัญญาการรักษาโรคสะเก็ดเงินของหมอพื้นบ้านในจังหวัด

นครศรีธรรมราช

Knowledge of Thai Traditional Healers on Utilization of
Medicinal Plants for Psoriasis Treatment in Nakhon Si
Thammarat Province.

นายวิญญู วงศ์วิวัฒน์ Winyu Wongwiwat

นางชฎาพร เกลี้ยงจันทร์ Chadaporn Kleangchan

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

งบประมาณแผ่นดิน ประจำปี พ.ศ. 2560

ชื่อโครงการวิจัย ภูมิปัญญาการรักษาโรคสะเก็ดเงินของหมอพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้วิจัย นายวิญญู วงศ์วิวัฒน์

นางชฎาพร เกลี้ยงจันทร์

หน่วยงาน สาขาการแพทย์แผนไทย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลศรีวิชัย

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยภูมิปัญญาการรักษาโรคสะเก็ดเงินของหมอพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาองค์ความรู้และรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคสะเก็ดเงิน ทำการศึกษาหมอพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์หรือตามวัตถุประสงค์ (Judgement or purposive sampling) ใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - structure interview) รวบรวมข้อมูลหมอพื้นบ้านด้าน ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลภูมิปัญญา ตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงิน สมุนไพรในตำรับยา วิธีการเตรียมยา วิธีการใช้ยาสมุนไพร ส่วนที่ใช้ สรรพคุณ ลักษณะวิสัยของพืชสมุนไพร นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาพบว่า หมอพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวนทั้งสิ้น 7 คน มีตำรับยา 10 ตำรับ ประกอบด้วย ตำรับยาใช้ภายใน 4 ตำรับ และตำรับยาใช้ภายนอก 6 ตำรับ พบสมุนไพรทั้งสิ้น 56 ชนิด ประกอบด้วย พืชสมุนไพร 47 ชนิด สัตว์สมุนไพร 6 ชนิด และธาตุสมุนไพร 3 ชนิด สมุนไพรที่หมอพื้นบ้านนำมาใช้ช้ำกันมากที่สุด จำนวน 3 คน คือ ข้าวเย็นเหนือ (*Smilax corbularia* Kunth) ข้าวเย็นใต้ (*Smilax glabra* Wall. ex Roxb.) ทองพันชั่ง (*Rhinacanthus nasutus* (L.) Kurz.) หัวร้อยรู (*Hydnophytum formicarum* Jack) และ กำมะถัน (Sulphur) รองลงมา หมอพื้นบ้านนำมาใช้ช้ำกัน 2 คน คือ งา (น้ำมันงา) (*Sesamum indicum* L.) เลือดแรด (*Knema globularia* (Lam.) Warb.) สวาด (*Caesalpinia bonduc* (L.) Roxb.) สะบ้า (*Entada spiralis* Ridl.) เหงือกปลาหมอ (*Acanthus ebracteatus* Vahl) และ กระบือ (*Bubalus bubalis*) สรุป หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน มีภูมิปัญญาในการตั้งตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินโดยวิธีทางการแพทย์แผนไทย

คำสำคัญ : ภูมิปัญญา หมอพื้นบ้าน สะเก็ดเงิน สมุนไพร

Research title Knowledge of Thai Traditional Healers on Utilization of Medicinal Plants for Psoriasis Treatment in Nakhon Si Thammarat Province.

Researcher Mr. Winyu Wongwiwat

Mrs. Chadaporn Kleangchan

Department Thai Traditional Medicine Department, Faculty of Science and Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya

Year 2017

Abstract

The objectives of this research are to study and compile knowledge of Thai traditional healers on utilization of medicinal plants for psoriasis treatment in Nakhon Si Thammarat province. Researchers conduct methodology by select Thai traditional healers by Judgement or purposive sampling with criteria, interview through semi – structure interview contains general information, knowledge for psoriasis treatment, recipes, herbs and medicinal plants, mode of preparation, route of administration, parts used, properties and habits of medicinal plants then analysis in Descriptive statistics form. It was founded 7 Thai traditional healers, 10 recipes contains 4 oral recipes and 6 topical recipes. A total of 56 herbs contained 47 medicinal plants, 6 animal herbs and 3 mineral herbs. The most consensuses herbs by 3 Thai traditional healers are *Smilax corbularia* Kunth, *Smilax glabra* Wall. ex Roxb., *Rhinacanthus nasutus* (L.) Kurz., *Hydnophytum formicarum* Jack and Sulphur, next below consensus by 2 Thai traditional healers are *Sesamum indicum* L., *Knema globularia* (Lam.) Warb., *Caesalpinia bonduc* (L.) Roxb., *Entada spiralis* Ridl., *Acanthus ebracteatus* Vahl and *Bubalus bubalis*. Conclusion, 7 Thai traditional healers have knowledge on utilization of medicinal plants for psoriasis treatment which based on Thai traditional medicine theory.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัย ขอขอบคุณ หมอพื้นบ้านทุกท่านที่กรุณาแบ่งปันข้อมูลภูมิปัญญาที่มีคุณค่า

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ส่งเสริมการทำโครงการวิจัย สนับสนุนด้านการจัดหา
ทุนอุดหนุนโครงการวิจัยและสถานที่ทำโครงการวิจัย

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ผ่านสำนักงาน
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

ขอขอบคุณ บิตามารดา ครอบครัว ซึ่งเป็นผู้ให้กำลังใจตลอดมา

วิญญู วงศ์วิวัฒน์

ชฎาพร เกลี้ยงจันทร์

สารบัญ

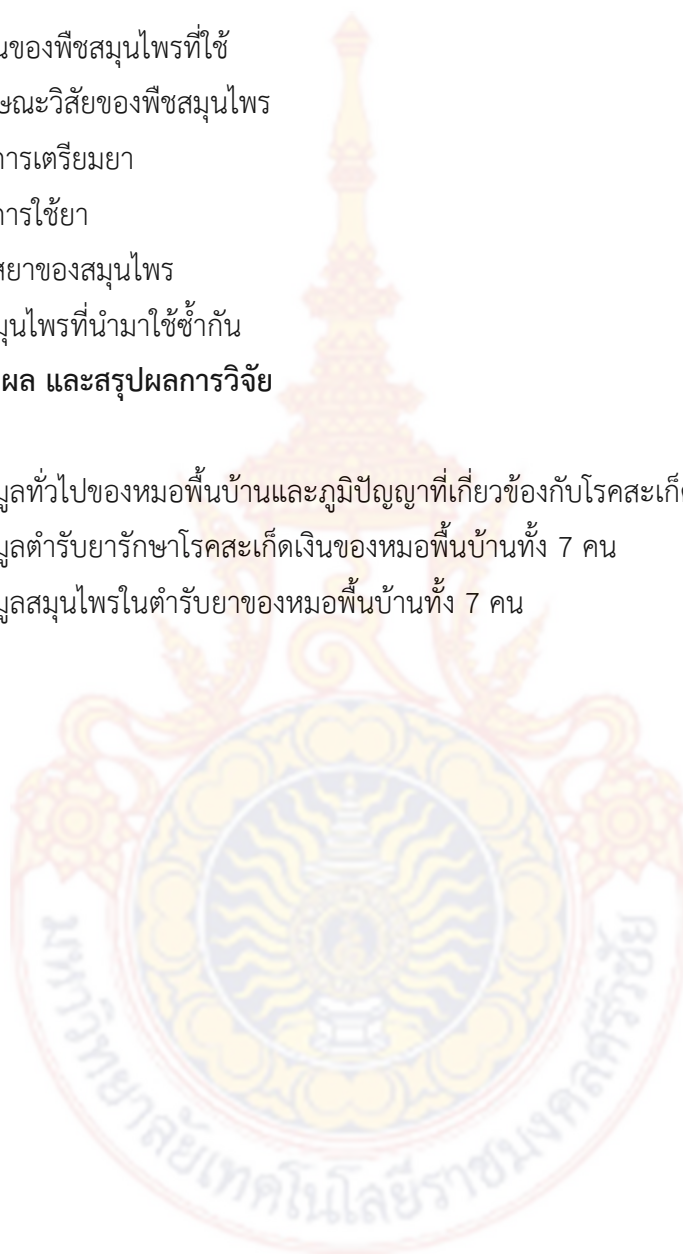
	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
รายการตาราง	ฉ
รายการแผนภูมิ	ฌ
สัญลักษณ์คำย่อและตัวย่อ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหาโครงการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์	3
1.3 ขอบเขตการวิจัย	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย	6
1.6 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ทบทวนวรรณกรรม	8
2.1.1 โรคสะกดเงิน	8
2.1.2 โรคสะกดเงินตามคัมภีร์แพทย์แผนไทยและตามธาตุ	12
2.1.3 การตั้งตำรับยาตามหลักเภสัชกรรมไทย	13
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 หมอพื้นบ้าน	17
3.1.1 ประชากรและการคัดเลือกหมอพื้นบ้าน	17
3.1.2 การเก็บข้อมูลหมอพื้นบ้าน	18

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2 การเก็บข้อมูลตำรับยาและตัวอย่างสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านใช้ตั้งตำรับยารักษาโรค สะเก็ดเงิน	20
3.2.1 การเก็บข้อมูลตำรับยา	20
3.2.2 การเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพร	20
3.2.3 การระบุชนิดพืชสมุนไพร	20
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	21
3.3.1 ข้อมูลภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้าน	21
3.3.2 ข้อมูลตำรับยา และสมุนไพร	21
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
4.1 หมอพื้นบ้าน	22
4.1.1 ประชากรและการคัดเลือกหมอพื้นบ้าน	22
4.1.2 ข้อมูลหมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน	23
4.2 ตำรับยาของหมอพื้นบ้าน	28
4.2.1 ตำรับยาของนายจริน ทองเสน	28
4.2.2 ตำรับยาของ นายสมจิตร ศิลปวิสุทธิ	30
4.2.3 ตำรับยาของ นายรัตน์ แก้วสังข์	32
4.2.4 ตำรับยาของ นายเปี่ยม นิมประสิทธิ์	34
4.2.5 ตำรับยาของ นางพรรณณี ลุยจันทร์	35
4.2.6 ตำรับยาของ นายเรืองอรุณ เพชรฤทธิ์	40
4.2.7 ตำรับยาของ นายเสทือน หอมเกตุ	43
4.3 สมุนไพร	45
4.3.1 ประเภทของสมุนไพร	45
4.3.2 ความสำคัญของสมุนไพรแต่ละชนิด	46
4.3.3 แหล่งที่มาของสมุนไพร	46
4.3.4 พืชสมุนไพร	46
4.3.5 วงศ์ของพืชสมุนไพร	46

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3.6 ส่วนของพืชสมุนไพรที่ใช้	62
4.3.7 ลักษณะวิสัยของพืชสมุนไพร	63
4.3.8 วิธีการเตรียมยา	63
4.3.9 วิธีการใช้ยา	63
4.3.10 รสยาของสมุนไพร	64
4.3.11 สมุนไพรที่นำมาใช้ซ้ำกัน	65
บทที่ 5 อภิปรายผล และสรุปผลการวิจัย	66
5.1 อภิปรายผล	66
5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของหมอพื้นบ้านและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับโรคสะเก็ดเงิน	66
5.1.2 ข้อมูลตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินของหมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน	67
5.1.3 ข้อมูลสมุนไพรในตำรับยาของหมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน	68
5.2 สรุป	71
เอกสารอ้างอิง	72

รายการตาราง

ตารางที่	หน้า
1. จำนวนหมอพื้นบ้านผ่านการคัดเลือกตามเกณฑ์ หรือตามวัตถุประสงค์	23
2. เพศของหมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน	23
3. ระดับการศึกษาของหมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน	24
4. อายุของหมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน	24
5. จำนวนและร้อยละการประกอบอาชีพหมอพื้นบ้านของหมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน	25
6. แหล่งการศึกษาการแพทย์แผนไทยของหมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน	25
7. จำนวนและร้อยละการระบุสาเหตุการเกิดโรคสะกิดเงิน ของหมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน	26
8. จำนวนและร้อยละตำรับยาใช้ภายในและตำรับยาใช้ภายนอกของหมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน	28
9. ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยาทารักษาโรคสะกิดเงิน ของนายจริน ทองแสน	29
10. ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยารักษาโรคสะกิดเงิน ของนายนายสมจิตร ศิลปวิสุทธิ	30
11. ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยารักษาโรคสะกิดเงิน ของนายรัตน์ แก้วสังข์	32
12. ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยาทารักษาโรคสะกิดเงิน ของนายเปี่ยม ฉิมประสิทธิ์	34
13. ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยารักษาโรคสะกิดเงิน ของนางพรรณณี ลุยจันทร์	35
14. ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยาทารักษาโรคสะกิดเงิน ของนางพรรณณี ลุยจันทร์	37
15. ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยาทารักษาโรคผิวหนัง ของนางพรรณณี ลุยจันทร์	38

รายการตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
16. ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับ ยารักษาโรคสะเก็ดเงิน ของนายเริงอรุณ เพชรฤทธิ์	40
17. ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับ ยาทาลดการระคายเคือง ของนายเริงอรุณ เพชรฤทธิ์	42
18. ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับ ยาทารักษาโรคสะเก็ดเงิน ของนายเสทือน หอมเกตุ	43
19. จำนวนสมุนไพร วิธีการเตรียมยาและรูปแบบยา ของตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงิน	44
20. จำนวนและร้อยละสมุนไพรแต่ละประเภท ประกอบด้วย พืชวัตถุ สัตว์วัตถุ และธาตุวัตถุ	45
21. รายละเอียดพืชสมุนไพรที่หมอฟื้นบ้านนำมาใช้รักษาโรคสะเก็ดเงิน	47
22. รายละเอียดสัตว์วัตถุที่หมอฟื้นบ้านนำมาใช้รักษาโรคสะเก็ดเงิน	58
23. รายละเอียดธาตุวัตถุที่หมอฟื้นบ้านนำมาใช้รักษาโรคสะเก็ดเงิน	60
24. จำนวนและร้อยละของพืชสมุนไพร จำแนกตามส่วนที่นำมาใช้ประกอบตำรับยา	62
25. จำนวนและร้อยละของลักษณะวิสัยของพืชสมุนไพร	63
26. จำนวนและร้อยละของรสรยาสมุนไพร	65
27. ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาของสมุนไพรที่หมอฟื้นบ้านนำมาใช้ซ้ำกันมากที่สุด	70

รายการแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 จำนวนพืชสมุนไพรในแต่ละวงศ์	61

สัญลักษณ์คำย่อ

JT	=	นายจริน ทองเสน
SS	=	นายสมจิตร ศิลปวิสุทธิ
RK	=	นายรัตน์ แก้วสังข์
PC	=	นายเปี่ยม นิมประสิทธิ์
PL	=	นางพรรณณี ลุยจันทร์
LP	=	นายเรืองอรุณ เพชรฤทธิ
SH	=	นายเสทือน หอมเกตุ
BSO	=	วิธีการเตรียมยา โดย นายจริน ทองเสน คือ การนำสมุนไพรเคี่ยวในน้ำมันงา (Boil with sesame oil)
MWH	=	วิธีการเตรียมยา โดย นายสมจิตร ศิลปวิสุทธิ คือ การนำสมุนไพรกวนผสมกับน้ำผึ้ง (Mix with honey)
DEC	=	วิธีการเตรียมยา โดย นายรัตน์ แก้วสังข์ นางพรรณณี ลุยจันทร์ และ นายเรืองอรุณ เพชรฤทธิ คือ การนำสมุนไพรต้มในน้ำ (Decoction)
CDK	=	วิธีการเตรียมยา โดย นายเปี่ยม นิมประสิทธิ์ คือ การนำสมุนไพรมาหั่นตามเส้นกลางใบ แบ่งเป็น 2 ส่วน มัดก้านใบรวมกัน จุ่มในน้ำมันก๊าด (Chop through mid rib then dip in kerosene)
PMA	=	วิธีการเตรียมยา โดย นางพรรณณี ลุยจันทร์ คือ การนำสมุนไพรมาตำ ผสมกับเหล้าขาว (Pound and mix with alcohol)
BBS	=	วิธีการเตรียมยา โดย นางพรรณณี ลุยจันทร์ คือ การนำสมุนไพรไปหมกไฟ จากนั้นนำไปเคี่ยวในน้ำมันงา (Burn and boil with sesame oil)
RO	=	วิธีการเตรียมยา โดย นายเรืองอรุณ เพชรฤทธิ คือ การใช้น้ำมันจากสมุนไพร (Raw oil)
BSS	=	วิธีการเตรียมยา โดย นายเสทือน หอมเกตุ คือ การนำสมุนไพรเคี่ยวในน้ำมันงา และแทรกกำมะถัน (Boil with sesame oil then mix with sulphur)

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหาโครงการวิจัย

โรคสะเก็ดเงิน (Psoriasis) เป็นโรคผิวหนังอักเสบเรื้อรัง (Chronic inflammatory skin disease) ที่เกิดจากความผิดปกติของระบบภูมิคุ้มกัน มีการอักเสบเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ลักษณะอาการเป็นผื่นแดง ขอบวงของรอยโรคคูนแดง มีขุยสีขาวคล้ายเงิน (Silvery – white scale) ปกคลุม ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของโรคสะเก็ดเงิน เกิดจากเซลล์ผิวหนังที่ตายหลุดออกเป็นขุย และเซลล์ผิวหนังชั้นกำพร้ามีการแบ่งตัวของเซลล์ใหม่ขึ้นมาทดแทนตลอดเวลาในอัตราที่เร็วผิดปกติ อาจมีการอักเสบของข้อร่วมด้วย เรียกว่าโรคข้ออักเสบสะเก็ดเงิน (Psoriatic arthritis) สะเก็ดเงินมักพบรอยโรคบริเวณ ลำตัว แขน ขา ร่องกัน ไรผม และหนังศีรษะ ช่วงอายุของผู้ป่วยโรคสะเก็ดเงินอยู่ระหว่าง 30 - 35 ปี (จรินยา แก้วแทน, 2551) โรคสะเก็ดเงินกำเริบได้จากปัจจัยหลายอย่าง เช่น ยาบางชนิด ความเครียด การสูบบุหรี่ การดื่มแอลกอฮอล์ โรคอ้วน และการติดเชื้อไวรัสเอชไอวี (HIV) ซึ่งผู้ป่วยจำเป็นต้องใช้ชีวิตอยู่กับโรคนี้ได้โดยปราศจากความเครียด เนื่องจากความเครียดส่งผลให้โรคสะเก็ดเงินกำเริบได้ โรคสะเก็ดเงินเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ เป็นโรคที่รักษาไม่หายขาด (Incurable disease) ทำให้กระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคมในระยะยาว (สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ, 2553)

ปัจจุบันการแพทย์แผนไทยเข้ามามีบทบาทในการรักษาผู้ป่วยโรคเรื้อรังมากขึ้น โดยมีการใช้ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยคู่ขนานกับการแพทย์แผนปัจจุบัน ในระบบสุขภาพแห่งชาติเพื่อป้องกันโรค และแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของประเทศมากยิ่งขึ้นพร้อมกับส่งเสริมสนับสนุนการใช้ และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพโดยวิธีทางการแพทย์แผนไทย (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 12 กระทรวงสาธารณสุข, 2559) การแพทย์แผนไทยเป็นการแพทย์องค์รวมเป็นวิถีหรือองค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพทั้งการส่งเสริม การรักษา การฟื้นฟูร่างกาย จิตใจ สิ่งแวดล้อม โดยใช้องค์ความรู้ที่ได้สืบทอดกันมาเป็นเวลานาน รวมถึงการรับประทานเพื่อส่งเสริมร่างกายไม่ให้เกิดโรค จนกระทั่งเกิดเป็นองค์ความรู้กลายเป็นทฤษฎีทางการแพทย์แผนไทย นอกจากนี้ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยเกิดจากการศึกษา ค้นคว้า ปรับปรุง ดัดแปลง และพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวจนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทำให้การแพทย์แผนไทยเจริญก้าวหน้าเป็นมรดกของสังคมสืบมาจนถึงปัจจุบัน

คาบสมุทรมหาภาคใต้ของประเทศไทยมีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ ผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคใต้ต้องแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตและสืบทอดแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ จากรุ่นสู่รุ่นจนเกิดเป็นภูมิปัญญา (ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ, 2559) จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นดินแดนที่ตั้งอยู่ตอนกลางของคาบสมุทรมลายู ส่วนกลางของพื้นที่ในแนวเหนือใต้มีเทือกเขาขนาดใหญ่ คือเทือกเขานครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ต้นน้ำที่น้ำและตะกอนดินไหลลงสู่ฝั่งทะเลทั้งสองด้าน ก่อให้เกิดความสมบูรณ์ในบริเวณที่แม่น้ำลากผ่าน คือ ที่ราบและปากแม่น้ำ พื้นที่เขานับเป็นแหล่งที่มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ พรรณไม้ต่างๆ เช่น ป่าชายเลน ป่าบก ป่าสงวน และอุทยานแห่งชาติจำนวนมาก โดยเฉพาะของป่าและเครื่องเทศ เป็นที่ต้องการของพ่อค้าชาวต่างชาติในพุทธศตวรรษที่ 7-11 เป็นอย่างน้อย ทำให้นครศรีธรรมราชเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายและความสมบูรณ์ของทรัพยากร ประชาชนสามารถรวมตัวและสร้างอาณาจักรตามพรลิงค์ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานและเป็นศูนย์กลางการปกครองในคาบสมุทรมลายู (Khunweechuay, 2016)

จังหวัดนครศรีธรรมราชยังคงมีหมอบ้านจำนวนมากที่ใช้ภูมิปัญญาการรักษาด้วยสมุนไพรและวิธีการทางการแพทย์แผนไทยที่สืบทอดกันมา เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานในการรักษาโรคสะกดเงิน โดยวิธีการทางการแพทย์แผนไทยและเพื่อเป็นทางเลือกในการรักษาโรคสะกดเงิน เป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาภูมิปัญญาการรักษาโรคสะกดเงินของหมอบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคสะเก็ดเงิน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคสะเก็ดเงิน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาภูมิปัญญาการรักษาโรคสะเก็ดเงินของหมอพื้นบ้าน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านองค์ความรู้และการนำสมุนไพรมาใช้รักษาโรคตามหลักวิธีการทางการแพทย์แผนไทย ระหว่าง เดือนตุลาคม พ.ศ. 2559 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2560

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

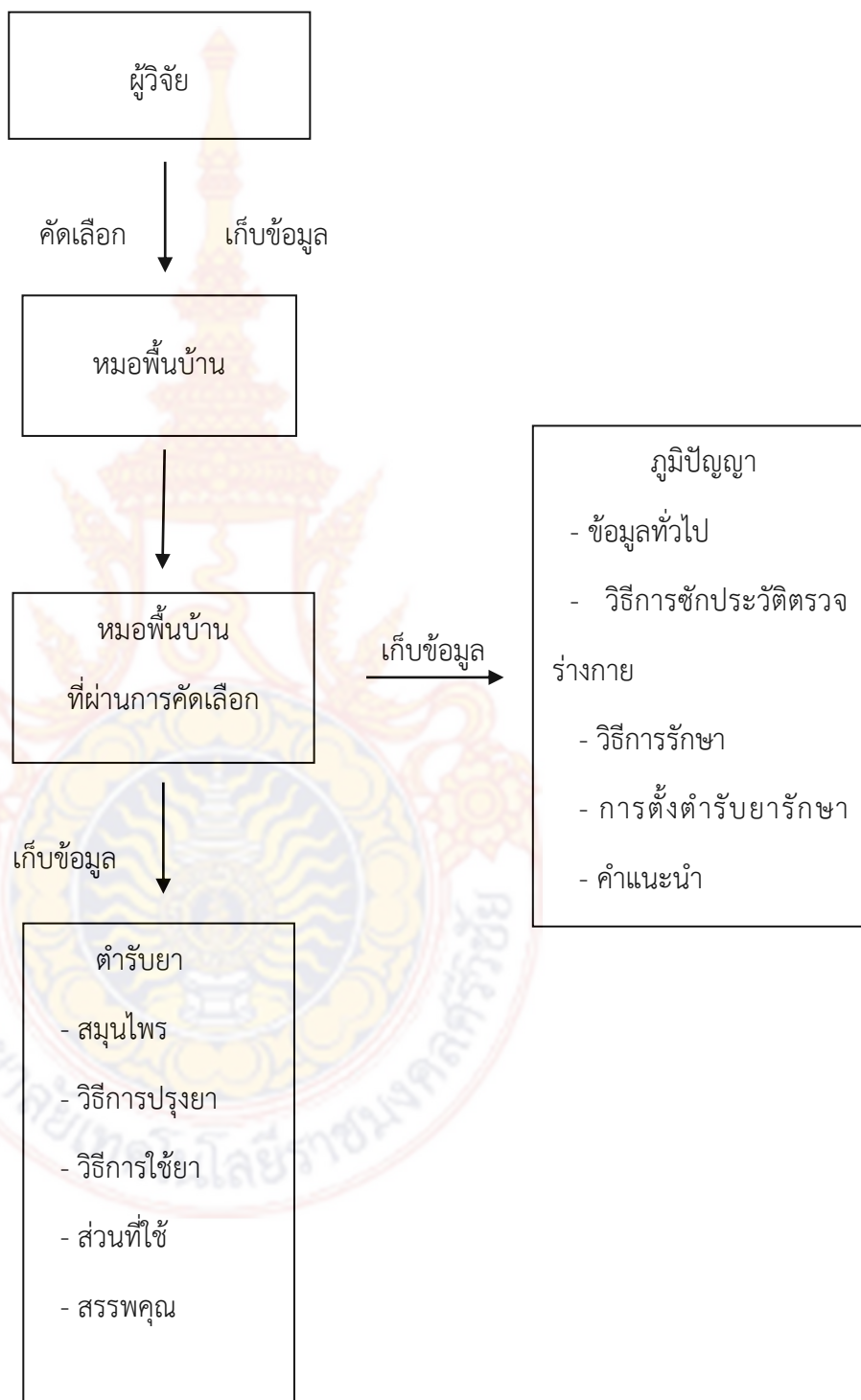
1.4.1 สืบทอด และอนุรักษ์ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคสะเก็ดเงินในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.4.2 ได้ข้อมูลการวิเคราะห์การนำสมุนไพรมาใช้รักษาโรคสะเก็ดเงินตามหลักวิธีทางการแพทย์แผนไทย โดยสามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปอ้างอิง หรือวิเคราะห์เปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่นได้

1.4.3 ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านที่ทำการศึกษา สามารถเป็นแนวทางหรือทางเลือกในการรักษาสำหรับผู้ป่วยโรคสะเก็ดเงิน และเป็นข้อมูลพื้นฐานแก่ผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าต่อไป

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.6 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ (Operation definition) ในโครงการวิจัยฉบับนี้

1.6.1 หมอพื้นบ้าน (Traditional healers) บุคคลซึ่งมีความรู้และภูมิปัญญาทางการแพทย์แผนไทยโดยการนำสมุนไพรตั้งแต่หนึ่งชนิดมาใช้หรือปรุงยาโดยวิธีต่าง ๆ นำไปใช้รักษาผู้ป่วยโรคสะกดเงิน

1.6.2 ภูมิปัญญา (knowledge) องค์ความรู้ของหมอพื้นบ้านในการนำสมุนไพรมาใช้รักษาโรคสะกดเงินโดยวิธีต่าง ๆ

1.6.3 ตำรับยา (Recipe) สมุนไพรตั้งแต่หนึ่งชนิดขึ้นไป นำมารวมกัน นำไปใช้ได้ทันทีหรือปรุงยาโดยวิธีต่าง ๆ นำไปใช้รักษาโรคสะกดเงินตามวิธี

1.6.4 พืชวัตถุ หมายถึง สมุนไพรที่ได้จากพืช และเห็ด

1.6.5 สัตว์วัตถุ หมายถึง สมุนไพรที่ได้จากสัตว์

1.6.6 ธาตุวัตถุ หมายถึง สมุนไพรที่ได้จากแร่ธาตุ

1.6.7 พืชสมุนไพร (Medicinal plants) หมายถึง สมุนไพรที่จัดอยู่ในอาณาจักรพืช (Plant kingdom)

1.6.8 เครื่องยาสมุนไพร ยาดิบ (crude drug) หมายถึง สมุนไพรที่เป็นแหล่งที่มาของตัวยาสสมุนไพรร นำมาใช้ประกอบเป็นตำรับยารักษาโรค เป็นสมุนไพรแบบแห้ง มักได้จากการซื้อที่ร้านขายยาสมุนไพร

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาภูมิปัญญาการรักษาโรคสะเก็ดเงินของหมอพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญาการรักษาโรคสะเก็ดเงินของหมอพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ตำรา วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยมีการรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1.1 โรคสะเก็ดเงิน

2.1.2 โรคสะเก็ดเงินตามคัมภีร์แพทย์แผนไทยและตามธาตุ

2.1.3 การตั้งตำรับยาตามหลักเภสัชกรรมไทย

2.1.1 โรคสะเก็ดเงิน

โรคสะเก็ดเงิน (Psoriasis) เป็นโรคผิวหนังอักเสบเรื้อรัง (Chronic inflammatory skin disease) ที่เกิดจากความผิดปกติของระบบภูมิคุ้มกันมีลักษณะขึ้นเป็นผื่นแดงหรือปื้น ขอบวงของรอยโรคนูนแดง และมีเกล็ดสีเงิน (Silvery – white scale) ปกคลุม เมื่อหายอักเสบแล้วจะเป็นขุยสีขาว มักมีอาการเป็น ๆ หาย ๆ นานเป็นแรมปีหรือตลอดชีวิต เป็นโรคไม่ติดต่อ มีรอยโรคบริเวณลำตัว แขน ขา ร่องก้น และหนังศีรษะบริเวณไรผม หรือหนังศีรษะ อาจมีการอักเสบของข้อร่วมด้วยเรียกว่าโรค ข้ออักเสบสะเก็ดเงิน (Psoriatic arthritis) ปัจจุบันยังไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้และไม่ทราบสาเหตุที่แน่ชัด พบได้ประมาณร้อยละ 1 – 3 ของคนทั่วไป ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศและเชื้อชาติ ชายและหญิงพบได้เท่ากัน พบได้ในคนทุกวัย ส่วนใหญ่ผู้ป่วยโรคสะเก็ดเงินอยู่ในช่วงอายุ 30 - 35 ปีผู้ป่วยประมาณ 1 ใน 3 พบว่ามีประวัติโรคนี้ในครอบครัว และอาการมักจะกำเริบเมื่อมีสาเหตุกระตุ้น ซึ่งพบบ่อยคือ ความเครียด (Green, 2011)

โรคสะเก็ดเงินส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม ในระยะยาว

2.1.1.1 สาเหตุของโรคสะเก็ดเงิน

โรคสะเก็ดเงินเกิดได้จากปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม เช่น การเกิดบาดแผล การติดเชื้อ การถูกแสงแดดมากเกินไป การดื่มแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ ความเครียด และปัจจัยทางพันธุกรรม ซึ่งแบบแผนการถ่ายทอดทางพันธุกรรมไม่ชัดเจน หากบิดาและมารดาเป็นโรค บุตรที่เกิดมามีโอกาสเป็นโรคร้อยละ 65 – 83 (Green, 2011)

2.1.1.2 พยาธิสภาพของโรคสะเก็ดเงิน

ปัจจุบันสันนิษฐานว่าโรคสะเก็ดเงินเกิดจากความผิดปกติของระบบภูมิคุ้มกัน คือ ลิมโฟไซต์ (lymphocyte) ชนิด T cells ถูกกระตุ้นให้ทำงานมากเกินไป เมื่อเคลื่อนตัวมาที่ชั้นใต้ผิวหนัง จะทำงานร่วมกับสารอื่น ๆ กระตุ้นให้เซลล์ผิวหนังชั้นหนังกำพร้า (epidermis) เกิดการแบ่งตัวและเคลื่อนตัวอย่างรวดเร็วผิดปกติ และก่อให้เกิดอาการอักเสบของผิวหนัง ทั้งในชั้นหนังกำพร้าและหนังแท้ ซึ่งปกติการสร้างเซลล์ใหม่และเพิ่มจำนวนเซลล์ในผิวหนังปกติ ใช้เวลาประมาณ 28 วัน โดยเซลล์ผิวหนังชั้นหนังกำพร้าค่อย ๆ เจริญเติบโต จากชั้นล่างสุด (basal layer) ขึ้นสู่ชั้นบนสุด (stratum corneum) ระหว่างที่มีการเลื่อนชั้นขึ้นไป นิวเคลียสในเซลล์จะค่อย ๆ หายไป เซลล์จะแบนลงและถูกเติมด้วย เคราติน (keratin) เมื่อถึงชั้น stratum corneum เซลล์เหล่านี้จะกลายเป็นเซลล์ที่ตายแล้ว ผู้ป่วยโรคสะเก็ดเงินมีกระบวนการสร้างเซลล์ผิวหนังชั้นหนังกำพร้า ใช้เวลารวดเร็ว เหลือเพียง 4 วัน ทำให้เกิดความล้มเหลวในกระบวนการสร้างเซลล์ โดยเซลล์ที่ค่อย ๆ เลื่อนไปสู่ชั้นบนสุดจะไม่ตายไปตามปกติ ยังคงมีนิวเคลียส ทำให้เซลล์ไม่ถูกเติมด้วยสารเคราตินเนื่องจากกระบวนการสร้างเซลล์ที่รวดเร็วเกินไป ดังนั้นการเตรียมการสร้างเคราติน ในชั้น stratum corneum ที่ไม่เป็นไปตามปกติ จึงเป็นลักษณะพิเศษของโรคสะเก็ดเงิน ยิ่งไปกว่านั้น ผิวหนังชั้นหนังกำพร้าเกิดการหนาตัวขึ้น มีการไหลเวียนเลือดเพิ่มขึ้น หลอดเลือดขยายตัวมีส่วนทำให้รอยโรคสะเก็ดเงินมีสีแดง ทำให้เซลล์เม็ดเลือดขาวที่เกี่ยวข้องในกระบวนการอักเสบ สามารถแทรกซึมเข้าสู่ผิวหนังชั้น epidermis เพิ่มการตอบสนองในระบบภูมิคุ้มกัน ซึ่งเป็นตัวนำในพยาธิสภาพของโรคสะเก็ดเงิน และโรคสะเก็ดเงินสามารถถูกกระตุ้นได้จากปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมอีกทางหนึ่ง

2.1.1.3 ชนิดและอาการของโรคสะเก็ดเงิน

ผู้ป่วยแต่ละรายมีอาการแสดงได้หลายชนิด ซึ่งอาจเป็นชนิดใดชนิดหนึ่งหรือหลายชนิดร่วมกัน ดังนี้

- 1) สะเก็ดเงินชนิดปื้นหนา (plaque psoriasis) เป็นชนิดที่พบได้บ่อยที่สุด รอยโรคเป็นผื่นแดง หนา ขอบเขตชัดเจน และมีขุยสีขาวที่รอยโรค หากขอบบริเวณรอยโรคจะมีรอยเลือดออก อาจมีอาการคันหรือเจ็บบริเวณรอยโรค มักพบบริเวณหนังศีรษะ และผิวหนังส่วนข้อพับต่าง ๆ เช่น ข้อศอก ข้อเข่า อาจพบบริเวณก้นกบ หน้าแข้ง หรือบริเวณผิวหนังที่เคยได้รับบาดเจ็บ เช่น รอยบาดแผล รอยขีดข่วน เป็นต้น
- 2) สะเก็ดเงินชนิดตุ่มเล็ก (guttate psoriasis) ลักษณะเป็นตุ่มหรือผื่นแดงเล็ก ๆ รูปร่างคล้ายหยดน้ำ ขึ้นตามลำตัว แขน ขา หนังศีรษะ หนึ่งในสามของผู้ป่วยโรคสะเก็ดเงินชนิดนี้มักพัฒนาเป็นโรคสะเก็ดเงินชนิดปื้นหนาเรื้อรัง
- 3) สะเก็ดเงินชนิดตุ่มหนอง (pustular psoriasis) พบน้อย ลักษณะขึ้นเป็นตุ่มน้ำขุ่นแบบตุ่มหนอง โดยไม่มีการติดเชื้อ (sterile pustule) อาจเกิดบริเวณฝ่ามือ ฝ่าเท้า ปลายนิ้วมือและนิ้วเท้า หรือกระจายทั่วตัว อาจมีอาการไข้ หนาวสั่น อ่อนเพลีย น้ำหนักลด คันมากร่วมด้วย รอยโรคดูคล้ายผิวหนังอักเสบที่มีการติดเชื้อแทรกซ้อน
- 4) สะเก็ดเงินชนิดแดงและเป็นเกล็ดทั่วตัว (erythrodermic psoriasis) เป็นชนิดที่พบได้น้อยที่สุด ลักษณะเป็นผื่นแดงและมีเกล็ด คัน ปวดแสบปวดร้อน ขึ้นกระจายทั่วตัว มักกำเริบเวลามีความเครียด เกิดบาดแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก แพ้ยา หรือติดเชื้อ หรือหยุดยาสเตียรอยด์ที่เคยกินเป็นประจำ อาจมีภาวะแทรกซ้อนแบบบาดแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก เช่น ภาวะขาดน้ำ การติดเชื้อ เป็นอันตรายถึงชีวิตได้
- 5) สะเก็ดเงินชนิดเกิดที่หนังศีรษะ (scalp psoriasis) พบได้ประมาณร้อยละ 50 ของผู้ป่วยที่เป็นโรคสะเก็ดเงิน ลักษณะเป็นผื่นแดงหนา ขอบเขตชัดเจน และมีเกล็ดเงินขึ้นตามแนวไรผม บางครั้งอาจลามมาที่หน้าผาก มักไม่มีอาการผมร่วง อาจมีอาการคัน เวลาเกาหนังศีรษะอาจมีเกล็ดหนังร่วงเกาะตามผมและไหล่
- 6) โรคสะเก็ดเงินชนิดเกิดที่เล็บ (nail psoriasis) เกิดได้ทั้งที่เล็บมือและเล็บเท้า มีอาการได้หลายลักษณะ เช่น มีจุดสีน้ำตาลใต้เล็บ เล็บเป็นหลุม เล็บขรุขระ เล็บแยกตัวออกจากเนื้อใต้เล็บ (onycholysis) ผิวใต้เล็บหนา (subungual keratosis) มักเกิดร่วมกับ เนื้อเยื่อของเล็บอักเสบ (paronychia) บางครั้งอาจมีการติดเชื้อแบคทีเรียหรือเชื้อราาร่วมด้วย อาจทำให้เข้าใจว่าเป็นโรคกลากที่เล็บ โรคเชื้อราแคนดิดาที่เล็บ ในรายที่เป็นรุนแรงเนื้อเล็บจะเปื่อยยุ่ย ถูกทำลาย

7) ข้ออักเสบจากโรคสะเก็ดเงิน (psoriatic arthritis) พบได้ประมาณร้อยละ 5 – 15 ของผู้ป่วยโรคสะเก็ดเงิน ส่วนมากพบร่วมกับรอยโรคที่ผิวหนังเรื้อรัง อาการที่ผิวหนัง มักพบที่ข้อนิ้วมือนิ้วเท้า มีลักษณะปวด บวม และข้อแข็ง คล้ายโรคปวดข้อรูมาตอยด์ บางรายอาจมีอาการอักเสบของข้อเข่า สะโพก และข้อกระดูกสันหลัง อาจเป็นเพียงข้อเดียวหรือหลายข้อพร้อมกันก็ได้ (Ryan, 2008)

2.1.1.4 การรักษาโรคสะเก็ดเงินตามหลักการแพทย์แผนปัจจุบัน (สถาบันโรคผิวหนัง, 2549)

การรักษาโรคสะเก็ดเงินมีหลายวิธี จำแนกตามวิธีการรักษา 3 วิธี ดังนี้

2.1.1.4.1 การรักษาตามมาตรฐาน มีแนวทางการรักษา ดังนี้

2.1.1.4.1.1 ยาทา

- 1) น้ำมันดิน (tar) มีกลไกการออกฤทธิ์ คือ กัดการสร้าง DNA ในผิวหนังชั้นหนังกำพร้า ลดการอักเสบและลดอาการคัน
- 2) Corticosteroid มีกลไกการออกฤทธิ์ คือ การต้านการอักเสบ
- 3) Diathranol (anthralin) มีกลไกการออกฤทธิ์ที่แท้จริงยังไม่ทราบ เชื่อว่ามีฤทธิ์ ยับยั้งการแบ่งตัวของเซลล์ และยับยั้งการทำงานของเม็ดเลือดขาว (neutrophil และ monocyte)
- 4) Calcipotriol มีกลไกการออกฤทธิ์ คือ ต้านการอักเสบ ทำให้การเปลี่ยนแปลงของเซลล์ผิวหนังกลับสู่ภาวะปกติ และ ยับยั้งการแบ่งตัวของเซลล์ผิวหนัง

2.1.1.4.1.2 ยารับประทาน

- 1) Methotrexate มีกลไกการออกฤทธิ์ คือ ยับยั้งการแบ่งตัวของเซลล์ผิวหนัง ต้านการอักเสบ และปรับระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย
- 2) Retinoid มีกลไกการออกฤทธิ์ คือ ยับยั้งการแบ่งตัวของเซลล์ผิวหนัง ทำให้การเปลี่ยนแปลงของเซลล์ผิวหนังกลับสู่ภาวะปกติ และ ต้านการอักเสบ

2.1.1.4.2 การรักษาแบบสนับสนุน

2.1.1.4.2.1 ยาทา

- 1) Emollient เพิ่มความชุ่มชื้นให้ผิวหนัง เช่น น้ำมันมะกอก, mineral oil, cream base
- 2) ยาละลายขุย เช่น salicylic acid 3 – 10 %

3) Wet dressing ในกรณีที่เป็นหนอง

4) แคมพูที่มีส่วนผสมของน้ำมันดิน

2.1.1.4.2.2 ยารับประทาน

1) Antihistamine ในกรณีที่มีอาการคัน

2) ยาปฏิชีวนะ ในกรณีที่มีการติดเชื้อร่วมด้วย

3) NSAID ในกรณีที่ปวดข้อ

2.1.1.4.2.3 การประคบประคองทางจิตใจ

2.1.1.4.3 การรักษาแบบทางเลือก

2.1.1.4.3.1 ยารับประทาน

Cyclosporin มีกลไกการออกฤทธิ์ คือ กดภูมิคุ้มกันของร่างกาย (immunosuppressive effect)

2.1.1.4.3.2 การรักษาด้วยรังสีอัลตราไวโอเล็ต มีกลไกการออกฤทธิ์ คือ ยับยั้งการแบ่งตัวของเซลล์ผิวหนัง และ ต้านการอักเสบ

2.1.1.4.3.3 การใช้ยาหลายกลุ่ม เพื่อใช้ยาที่ออกฤทธิ์ต่างกัน ร่วมกันจะลดผลข้างเคียงและเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษา

2.1.1.4.3.4 การหมุนเวียนการรักษา เพื่อลดผลข้างเคียงจากการใช้ยาแต่ละประเภท

2.1.2 โรคสะเก็ดเงินตามคัมภีร์แพทย์แผนไทยและตามธาตุ

คัมภีร์วิถีกุฎโรค (กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป, 2542 (3)) เป็นคัมภีร์ที่กล่าวถึงโรคผิวหนัง (โรคเรื้อน) ชนิดต่างๆ ประกอบด้วยสาเหตุของการเกิดโรคเรื้อน และลักษณะรอยโรคของเรื้อนชนิดต่าง ๆ จึงสามารถเปรียบเทียบลักษณะอาการและพยาธิสภาพของโรคสะเก็ดเงินทางหลักการแพทย์แผนปัจจุบัน กับหลักการแพทย์แผนไทยในคัมภีร์ได้

โรคสะเก็ดเงิน มีสาเหตุและลักษณะอาการ เปรียบเทียบได้กับ โรคเรื้อนบั้งเกิดแต่ชาติสัมพันธ์ตระกูล และ โรคเรื้อนบั้งเกิดเป็นอุปาทิกะ มีลักษณะอาการตาม โรคเรื้อนมูลนก มีอาการคือ เมื่อบั้งเกิดผุดขึ้นมาเป็นแวน เป็นวงตามผิวหนัง เล็กก็มี ใหญ่ก็มี สีขาวนุง ๆ ขอบนูน มีสัณฐานดังกลากพรรนัย ทำให้คัน ถ้านานเข้าลามไปทั้งตัว พยาธิอันนี้ หายบ้าง ไม่หายบ้าง

2.1.3 การตั้งตำรับยาตามหลักเภสัชกรรมไทย

สมุนไพรที่นำมาประกอบเป็นตำรับยารักษาโรคเรียกตามหลักเภสัชกรรมไทยว่า เภสัชวัตถุ สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท (กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และอนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป, 2542 (1)) ดังนี้

- 1) พืชวัตถุ คือ พรรณไม้ชนิดต่างๆ ส่วนของพรรณไม้ที่นำมาประกอบเป็นตำรับยารักษาโรคจะมีสรรพคุณแตกต่างกันไป เช่น ส่วนของเนื้อไม้ ราก ใบ ดอก ผล เมล็ด
- 2) สัตว์วัตถุ คือ สมุนไพรที่ได้จากสัตว์ โดยได้จากร่างกายหรืออวัยวะของสัตว์
- 3) ธาตุวัตถุ คือ สมุนไพรที่ได้จากแร่ธาตุ

การจัดตำรับยารักษาโรคตามวิธีการแพทย์แผนไทย หมอพื้นบ้านต้องมีความรู้เรื่องสรรพคุณและรสชาติของสมุนไพร ซึ่งมีความสำคัญต่อการเลือกสมุนไพรเพื่อนำมาประกอบเป็นตำรับยารักษาโรค หลักเภสัชกรรมไทยได้ระบุรสชาติของสมุนไพรไว้จำนวน 10 รส คือรสฝาด รสหวาน รสเมาเบื่อ รสขม รสเผ็ดร้อน รสมัน รสหอมเย็น รสเค็ม รสเปรี้ยว และรสจืด ซึ่งแต่ละรสจะมีสรรพคุณเฉพาะ หากสามารถทราบถึงรสชาติสมุนไพร จะทำให้การเลือกสมุนไพรเพื่อนำไปใช้รักษาโรคมีความสะดวกแม่นยำมากยิ่งขึ้น ซึ่งสรรพคุณของตัวยาสสมุนไพรรสมีดังนี้

- 1) รสฝาด มีสรรพคุณ สมานแผลทั้งภายในและภายนอก แก้ท้องร่วง
- 2) รสหวาน มีสรรพคุณ ทำให้เนื้อในร่างกายชุ่มชื้น บำรุงหัวใจ แก้อ่อนเพลีย
- 3) รสเมาเบื่อ มีสรรพคุณ แก้พิษเสมหะ พิษโลหิต แก้โรคทางธาตุน้ำ แก้โรคผิวหนัง น้ำเหลืองเสีย
- 4) รสขม มีสรรพคุณ แก้ทางโลหิตและดี แก้กำเดา แก้ไข้ชนิดต่าง ๆ
- 5) รสเผ็ดร้อน มีสรรพคุณ แก้โรคลมจุกเสียด ขับลม ช่วยย่อยอาหาร บำรุงธาตุไฟ
- 6) รสมัน มีสรรพคุณ บำรุงเส้นเอ็น แก้เส้นเอ็นพิการ แก้ปวดเมื่อย ให้ความอบอุ่นร่างกาย
- 7) รสหอมเย็น มีสรรพคุณ บำรุงหัวใจ ตับ ปอด แก้อ่อนเพลีย ดับพิษร้อน
- 8) รสเค็ม มีสรรพคุณ มีฤทธิ์ซึมซาบไปตามผิวหนัง แก้โรคผิวหนัง ชำระเมือกมันในลำไส้
- 9) รสเปรี้ยว มีสรรพคุณ แก้เสมหะพิการ แก้ไอ แก้ท้องผูก ระบายอุจจาระ
- 10) รสจืด มีสรรพคุณ แก้เสมหะ ขับปัสสาวะ ดับพิษไข้

นอกจากนี้หมอพื้นบ้านต้องมีความเข้าใจสรรพคุณและความสัมพันธ์ของตัวยาสมุนไพรแต่ละชนิดที่จะนำมาประกอบเป็นตำรับยา เช่น สมุนไพรชนิดใดมีฤทธิ์เสริมกัน สมุนไพรชนิดใดมีฤทธิ์ต้านกัน ซึ่งหลักการตั้งตำรับยาประกอบด้วยกลุ่มสมุนไพร ดังนี้

- 1) ตัวยาดตรง คือ สมุนไพรที่มีสรรพคุณในการรักษาโรคเป็นหลัก
- 2) ตัวยาช่วย คือ สมุนไพรที่ใช้รักษาโรคแทรกซ้อน หรือโรคที่เป็นร่วมกัน เช่นสมุนไพรช่วยแก้เสมหะในผู้ป่วยที่มีอาการไอ
- 3) ตัวยาประกอบ คือ สมุนไพรที่ใช้ป้องกันโรคอื่นที่จะตามมา หรือช่วยบำรุงร่างกาย หรือสมุนไพรที่ใช้คุมผลข้างเคียงของสมุนไพรชนิดอื่น
- 4) ตัวยาแต่งกลิ่นรส คือ สมุนไพรที่ใช้ในการแต่งกลิ่นและรส ของตำรับยาเพื่อให้มีความน่ารับประทานมากขึ้น

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรม พบงานวิจัยเกี่ยวกับการรักษาโรคสะเก็ดเงิน ดังนี้

ฉัตรไชย สวัสดิ์ไชย และคณะ (2010) ศึกษาผลการรักษาผู้ป่วยสะเก็ดเงินด้วยสมุนไพรตำรับโรงพยาบาลพระปกเกล้า พบว่าผู้ป่วยโรคสะเก็ดเงินที่ได้รับตำรับยาสมุนไพรอย่างต่อเนื่อง มีผลการรักษาที่ดีขึ้นร้อยละ 95.38 แต่ไม่ได้มีการเปิดเผยสมุนไพรในตำรับยาดังกล่าว

วิญญู วงศ์วิวัฒน์ (2556) ศึกษาภูมิปัญญา แนวคิด ทฤษฎี และวิธีการตั้งตำรับยา รักษาโรคสะเก็ดเงินตามหลักการแพทย์แผนไทยของหมอพื้นบ้านที่อาศัยอยู่ในจังหวัด สงขลา พัทลุง ตรัง และสตูล รวบรวมตำรับยาและข้อมูลด้านพฤกษศาสตร์ของพืชสมุนไพร ค้นคว้าฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาของพืชสมุนไพรเหล่านี้ และ ติดตามประเมินผลการรักษาผู้ป่วยโรคสะเก็ดเงินที่เข้ารับการรักษา โดยหมอพื้นบ้านด้วยตำรับยาสมุนไพร ผลการศึกษา ค้นพบหมอพื้นบ้าน จากจังหวัดสงขลา 2 คน จังหวัดพัทลุง 4 คน จังหวัดตรัง 3 คน และจังหวัดสตูล 1 คน รวมจำนวน 10 คน มีตำรับยาสำหรับรักษาโรคสะเก็ดเงินอย่างน้อยคนละ 1 ตำรับ รวบรวมตำรับยาได้ทั้งสิ้น 18 ตำรับ เป็นตำรับยาภายใน 10 ตำรับ และตำรับยาภายนอก 8 ตำรับ สมุนไพรที่ปรากฏในตำรับยาเหล่านี้ 115 ชนิด เป็นพืชวงศ์ 111 ชนิด (พืชสมุนไพร 109 ชนิด และ เห็ด 2 ชนิด) สัตว์วัตถุ 2 ชนิด และธาตุวัตถุ 2 ชนิด สมุนไพรที่มีการนำมาใช้ซ้ำกันตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป ใน 12 ตำรับ เป็นสมุนไพรสเมามาเปื้อ และเป็นองค์ประกอบหลักในตำรับยา คือ ลำโพง (*Datura metel* L.) สะบ้า (*Entada spiralis* Ridl) ข้าวเย็นเหนือ (*Smilax corbularia* Kunth) ข้าวเย็นใต้ (*Smilax glabra* Wall. ex Roxb.) และ กำมะถัน (sulphur) จากการสืบค้นข้อมูลงานวิจัยพบว่า ลำโพง (*Datura metel* L.) และข้าวเย็นเหนือ (*Smilax corbularia* Kunth) มีฤทธิ์ต้านการอักเสบ (anti - inflammatory activity) และข้าวเย็นใต้ (*Smilax glabra* Wall. ex Roxb.) มีฤทธิ์ต้านการเจริญเติบโตของเซลล์ (antiproliferative activity) และฤทธิ์ต้านการอักเสบ (anti - inflammatory activity) การติดตามประเมินผลผู้ป่วยโรคสะเก็ดเงินที่เข้ารับการรักษาโดยหมอพื้นบ้านจำนวน 5 คน พบว่าผู้ป่วยทุกรายไม่หายขาดจากโรคสะเก็ดเงิน แต่มีอาการร่วมดีขึ้น เช่น อาการท้องผูกลดลง คันลดลง และ นอนหลับสนิทมากขึ้น

วิสาข์ ทองระกาศ (2009) ศึกษาฤทธิ์ของสารสกัดจากสมุนไพรไทยที่มีฤทธิ์ต้านโรคสะเก็ดเงิน โดยใช้เซลล์ผิวหนังมนุษย์ (HaCaT) ประเมินฤทธิ์ต้านการแบ่งเซลล์ด้วยวิธี MTT assay และ Neutral red assay และศึกษาหากลไกการต้านการแบ่งเซลล์ผิวหนังในระดับโมเลกุล โดยใช้เทคนิค RT-PCR และ Western blot เพื่อดูการแสดงออกของ TGF- α ในระดับ mRNA และโปรตีนตามลำดับ พบว่า สารสกัดสมุนไพรไทยจากขมิ้น (*Curcuma longa* L.) ข่า (*Alpinia galanga* (L.)

Willd.) และน้อยหน่า (*Annona squamosa* L.) สามารถยับยั้งการแบ่งเซลล์ HaCaT ได้ ดังนั้นจึงอาจมีสารออกฤทธิ์ต้านโรคสะเก็ดเงิน

Tse และคณะ (2006) ทำการศึกษาฤทธิ์การต้านการเจริญเติบโตของเซลล์ผิวหนังโรคสะเก็ดเงินในหลอดทดลอง (HaCaT cells) ของสมุนไพรจีนที่ทำการคัดเลือก 60 ชนิด พบว่า มีสมุนไพรสามชนิดที่มีฤทธิ์ในการต้านการเจริญเติบโตของเซลล์ผิวหนังโรคสะเก็ดเงินในหลอดทดลอง คือ รากของ *Rubia cordifolia* L., แร่ธาตุ realgar และ เหง้าของ *Coptis chinensis* Franch.

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การศึกษารวบรวมภูมิปัญญาในการรักษาโรคสะเก็ดเงินตามวิถีทางการแพทย์แผนไทย ในจังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถเป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อการศึกษาค้นคว้าการรักษาโรคสะเก็ดเงินต่อไป ทางคณะผู้วิจัยจึงศึกษาภูมิปัญญาการรักษาโรคสะเก็ดเงิน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ศึกษาภูมิปัญญาการรักษาโรคสะเก็ดเงินของหมอพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 หมอพื้นบ้าน

3.1.1 ประชากรและการคัดเลือกหมอพื้นบ้าน

การคัดเลือกหมอพื้นบ้านใช้วิธีการคัดเลือกตามเกณฑ์ หรือตามวัตถุประสงค์ (Judgement or purposive sampling) (เพชรน้อย และคณะ, 2535) โดยมีวิธีการค้นหา และหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

3.1.1.1 วิธีการค้นหาหมอพื้นบ้าน

- 1) หาข้อมูลหมอพื้นบ้านที่รักษาโรคสะเก็ดเงิน โดยการติดต่อสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อขอรายชื่อหมอพื้นบ้านหรือแพทย์แผนไทยในจังหวัดนครศรีธรรมราช รวบรวมรายชื่อหมอพื้นบ้านจากฐานข้อมูลวิจัยในสาขาการแพทย์แผนไทย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และจากการสอบถามบุคคลในพื้นที่ภายในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช พื้นที่ใสใหญ่
- 2) เดินทางไปยังที่อยู่ของหมอพื้นบ้าน เพื่อแนะนำตัวและสร้างความคุ้นเคย
- 3) สอบถามข้อมูลและความเป็นอยู่ทั่วไปของหมอพื้นบ้าน เพื่อใช้ในการคัดเลือกทำการศึกษาต่อไป

3.1.1.2 หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกหมอพื้นบ้าน สอบถามข้อมูลเพื่อทำการคัดเลือก ดังนี้

- 1) หมอพื้นบ้านมีความสามารถในการตรวจ วินิจฉัย และทำการรักษาโรคสะเก็ดเงิน โดยวิธีทางการแพทย์แผนไทย
- 2) มีประสบการณ์ในการรักษาด้วยวิธีทางการแพทย์แผนไทย ไม่นต่ำกว่า 10 ปี

- 3) หมอพื้นบ้านได้รับการยอมรับจากชุมชนด้านความชำนาญในการรักษาโรค โดยวิธีการทางการแพทย์แผนไทย
- 4) อนุญาตให้ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล โดยการลงนามยินยอมในแบบฟอร์มอนุญาตให้เก็บข้อมูล

3.1.2 การเก็บข้อมูลหมอพื้นบ้าน

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โครงการวิจัย โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) ร่วมกับเครื่องอัดเสียง และกล้องถ่ายรูป ในการบันทึกข้อมูลร่วมด้วย

3.1.2.1 ข้อมูลทั่วไปของหมอพื้นบ้าน

หัวข้อการสัมภาษณ์ ข้อมูลทั่วไปของหมอพื้นบ้าน ดังนี้

- 1) ชื่อ ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์
- 2) เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพ ระดับการศึกษา ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้
- 3) อาชีพหลัก อาชีพรอง

3.1.2.2 บทบาทของการเป็นหมอพื้นบ้าน

หัวข้อการสัมภาษณ์ บทบาทการเป็นหมอพื้นบ้าน ดังนี้

- 1) เหตุจูงใจสำคัญในการเป็นหมอพื้นบ้าน
- 2) แหล่งความรู้ในการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน
- 3) เริ่มทำการศึกษาทางการแพทย์เมื่ออายุเท่าไร และทำการศึกษาที่ไหน
- 4) ลักษณะการบันทึกองค์ความรู้ของหมอพื้นบ้าน
- 5) ลักษณะและภูมิเล่าเนาของผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษา
- 6) การตรวจวินิจฉัยโรคต่าง ๆ
- 7) มีความชำนาญในการรักษา ประสบการณ์การรักษา และความชำนาญในการรักษาโรคสะกิดเงิน

3.1.2.3 ข้อมูลภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้าน

หัวข้อการสัมภาษณ์ ข้อมูลภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านเกี่ยวกับการรักษาโรคสะกิดเงิน ดังนี้

- 1) ลักษณะอาการของโรคสะกิดเงินที่หมอพื้นบ้านรู้จัก

- 2) สาเหตุและสมุฏฐานการเกิดโรคสะเก็ดเงิน
- 3) วิธีและขั้นตอนของการซักประวัติและตรวจร่างกายผู้ป่วยโรคสะเก็ดเงิน
- 4) ขั้นตอนและวิธีการรักษาผู้ป่วยโรคสะเก็ดเงิน
- 5) ภูมิปัญญาการตั้งตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงิน

3.2 การเก็บข้อมูลตำรับยาและตัวอย่างสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านใช้ตั้งตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงิน

3.2.1 การเก็บข้อมูลตำรับยาดังนี้

- 1) จำนวนตำรับยา
- 2) ชื่อตำรับยา
- 3) สรรพคุณของตำรับยา
- 4) วิธีการปรุงตำรับยาและวิธีใช้
- 5) วิธีการใช้ตำรับยา และคำแนะนำ
- 6) สมุนไพรในตำรับยา และชื่ออื่น ๆ ของสมุนไพร
- 7) ความสำคัญของสมุนไพรแต่ละชนิดคือ ตำยาตรง ตำยารอง ตำยาประกอบ และตำยาแต่งกลิ่น รส
- 8) ส่วนของพืชสมุนไพรที่ใช้
- 9) รสยา และสรรพคุณของสมุนไพร

3.2.2 การเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพร

เก็บพืชสมุนไพรสดหรือแห้งที่หมอพื้นบ้านนำมาใช้รักษาโรคสะเก็ดเงิน แบ่งวิธีการเก็บออกเป็น 2 วิธี ดังนี้

- 1) พืชสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านจัดหาเอง (สมุนไพรสด) ทำการขอความร่วมมือออกเก็บสมุนไพร และเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรตามหลักพฤกษอนุกรมวิธาน
- 2) สมุนไพรที่ไม่สามารถเก็บเองได้ (สมุนไพรแห้ง) ใช้วิธีการเก็บรวบรวมตัวอย่างในรูปของเครื่องยาสมุนไพร

3.2.3 การระบุชนิดพืชสมุนไพร

สมุนไพรที่เป็นที่รู้จักทั่วไป นำไปเปรียบเทียบกับชื่อวิทยาศาสตร์จากเอกสารและหนังสือพฤกษศาสตร์และสมุนไพร

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

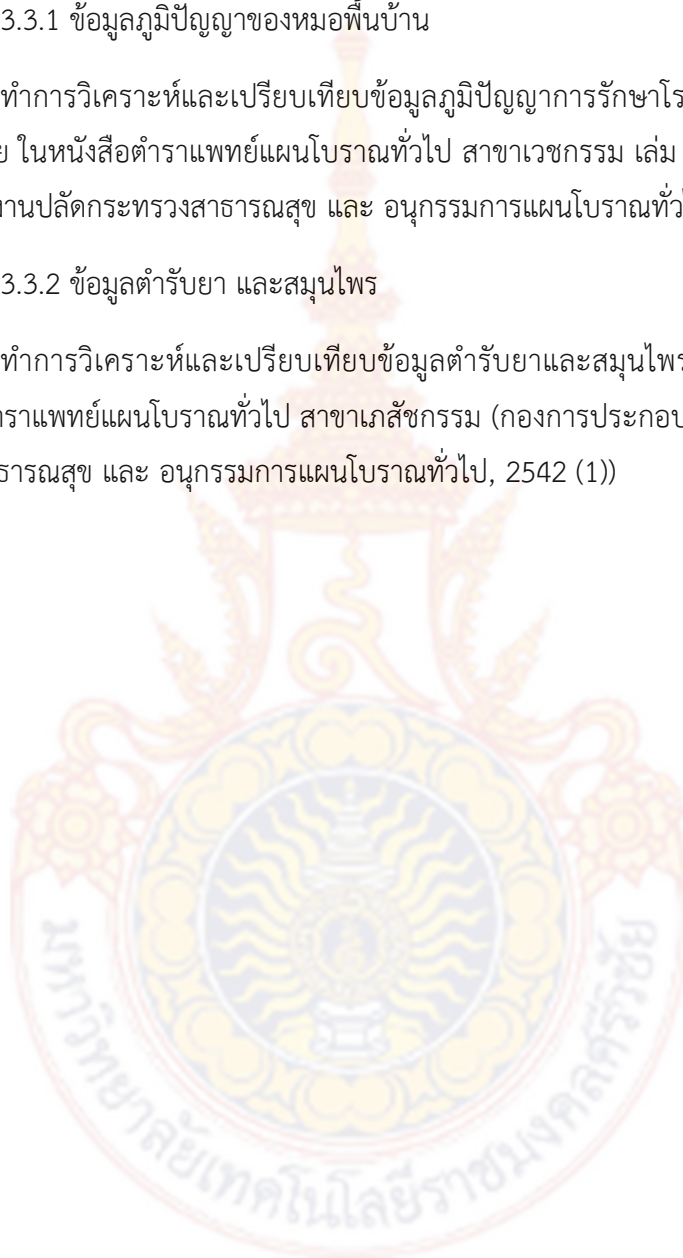
วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

3.3.1 ข้อมูลภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้าน

ทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลภูมิปัญญาการรักษาโรคสะเก็ดเงิน กับหลักเวชกรรมแผนไทย ในหนังสือตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม เล่ม 1 (กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป, 2542 (2))

3.3.2 ข้อมูลตำรับยา และสมุนไพร

ทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลตำรับยาและสมุนไพร กับหลักเภสัชกรรมไทย ในหนังสือตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเภสัชกรรม (กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป, 2542 (1))

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการดำเนินการตามวิธีดำเนินการวิจัย สรุปข้อมูลจากการรวบรวมข้อมูลได้ทั้งสิ้น 3 หัวข้อดังนี้

4.1 หมอพื้นบ้าน

4.2 ตำรับยาของหมอพื้นบ้าน

4.3 สมุนไพร

4.1 หมอพื้นบ้าน

4.1.1 ประชากรและการคัดเลือกหมอพื้นบ้าน

จากการค้นหาหมอพื้นบ้านตามวิธีดำเนินการวิจัยข้างต้นแล้ว พบประชากรหมอพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 20 คน ผลการคัดเลือกหมอพื้นบ้าน ใช้วิธีการคัดเลือกตามเกณฑ์ หรือตามวัตถุประสงค์ พบกลุ่มตัวอย่างหมอพื้นบ้านที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก สามารถรวบรวมข้อมูลได้ จำนวน 7 คน และหมอพื้นบ้านไม่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก จำนวน 13 คน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนหมอฟันบ้านผ่านการคัดเลือกตามเกณฑ์ หรือตามวัตถุประสงค์

แหล่งที่มารายชื่อของหมอฟันบ้าน	ไม่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก (คน)	กลุ่มตัวอย่างหมอฟันบ้าน (คน)
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด นครศรีธรรมราช	-	-
ฐานข้อมูลวิจัยในสาขาการแพทย์แผนไทย	3	4
สอบถามบุคคลในพื้นที่ภายใน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย	10	3
รวม	13	7
ประชากรหมอฟันบ้านทั้งหมด		20

4.1.2 ข้อมูลหมอฟันบ้านทั้ง 7 คน

กลุ่มตัวอย่างหมอฟันบ้านที่ทำการคัดเลือก ดังข้อ 4.1.1 สามารถรวบรวมและสรุปข้อมูลของหมอฟันบ้านดังนี้

4.1.2.1 ข้อมูลทั่วไปของหมอฟันบ้าน

4.1.2.1.1 เพศ

หมอฟันบ้านจำนวน 7 คน เป็นเพศชาย จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 86 เพศหญิงจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เพศของหมอฟันบ้านทั้ง 7 คน

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	6	86
หญิง	1	14
รวม	7	100

4.1.2.1.2 ระดับการศึกษา

หมอพื้นบ้านมีระดับการศึกษา ระดับปริญญาตรี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ และ ระดับประถมศึกษา จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับการศึกษาของหมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ปริญญาตรี	1	14
มัธยมศึกษา	1	14
ประถมศึกษา	5	72
รวม	7	100

4.1.2.1.3 อายุของหมอพื้นบ้าน

หมอพื้นบ้านมีอายุอยู่ในวัยกลางคน (40 – 60 ปี) จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 28 และวัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 72 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 อายุของหมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน

อายุของหมอพื้นบ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
วัยกลางคน (40 – 60 ปี)	2	28
วัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)	5	72
รวม	7	100

4.1.2.1.4 การประกอบอาชีพหมอพื้นบ้าน

หมอพื้นบ้านประกอบอาชีพหมอพื้นบ้านเป็นอาชีพหลัก จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 43 หมอพื้นบ้านประกอบอาชีพหมอพื้นบ้านเป็นอาชีพรอง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 43 และหมอพื้นบ้านที่ไม่ได้ประกอบอาชีพหมอพื้นบ้านแล้ว เนื่องจากมีอายุมาก สภาพร่างกายจึงไม่เอื้ออำนวย จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14 ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละการประกอบอาชีพหมอฟันบ้านของหมอฟันบ้านทั้ง 7 คน

การประกอบอาชีพหมอ ฟันบ้านของหมอฟันบ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประกอบเป็นอาชีพหลัก	3	43
ประกอบเป็นอาชีพรอง	3	43
ไม่ประกอบเป็นอาชีพ	1	14
รวม	7	100

4.1.2.2 บทบาทการเป็นหมอฟันบ้าน

4.1.2.2.1 เหตุจูงใจในการเป็นหมอฟันบ้าน

หมอฟันบ้านทั้งหมดเจ็ดคนมีแรงจูงใจจากการเห็นบรรพบุรุษหรือผู้มีภูมิปัญญาการรักษาโรคโดยวิธีการทางการแพทย์แผนไทย

4.1.2.2.2 แหล่งการศึกษาการแพทย์แผนไทย

หมอฟันบ้านศึกษาวิชาการแพทย์แผนไทยจากบรรพบุรุษและ/หรือผู้ที่เป็นแรงจูงใจของตน จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 72 และศึกษาวิชาการแพทย์แผนไทยจากบรรพบุรุษร่วมกับจากสถาบันการศึกษา จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 28 ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แหล่งการศึกษาการแพทย์แผนไทยของหมอฟันบ้านทั้ง 7 คน

แหล่งการศึกษาการแพทย์แผนไทย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
บรรพบุรุษและ/หรือผู้ที่เป็นแรงจูงใจของตน	5	72
บรรพบุรุษร่วมกับสถาบันการศึกษา	2	28
รวม	7	100

4.1.2.2.3 การตรวจวินิจฉัยโรค

หมอฟันบ้านทั้ง 7 คนวินิจฉัยโรคสะเก็ดเงินจากการซักประวัติผลการวินิจฉัยจากการเข้ารับการรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบัน

4.1.2.2.4 ความชำนาญในการรักษาโรค

หมอฟันบ้านมีความชำนาญในการรักษาโรคแตกต่างกันขึ้นกับประสบการณ์และความรู้ที่ได้รับสืบทอดต่อมา

4.1.2.2.5 ประสบการณ์การการรักษาโรคด้วยวิธีทางการแพทย์แผน

ไทย

หมอฟันบ้านทั้งเจ็ดคนมีประสบการณ์ในการรักษาโรคด้วยวิธีทางการแพทย์แผนไทยมากกว่า 10 ปี

4.1.2.3 ข้อมูลภูมิปัญญาของหมอฟันบ้าน

4.1.2.3.1 อาการของโรคสะเก็ดเงินที่หมอฟันบ้านรู้จัก

หมอฟันบ้านทั้งเจ็ดคนอธิบายอาการของโรคสะเก็ดเงิน คือ อาการที่ปรากฏรอยโรคบริเวณผิวหนัง เป็นลักษณะผื่น ปกคลุมด้วยสะเก็ดสีขาว ตรงกับลักษณะอาการของโรคสะเก็ดเงิน

4.1.2.3.2 สาเหตุและสมุฏฐานการเกิดโรคสะเก็ดเงิน

หมอฟันบ้านระบุสาเหตุการเกิดโรคจากระบบไหลเวียนโลหิตหรือระบบน้ำเหลืองจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 71 หมอฟันบ้านไม่ระบุสาเหตุการเกิดโรค จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 29 ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละการระบุสาเหตุการเกิดโรคสะเก็ดเงิน ของหมอฟันบ้านทั้ง 7 คน

สาเหตุการเกิดโรคสะเก็ดเงินของหมอฟันบ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระบบไหลเวียนโลหิตหรือระบบน้ำเหลือง	5	71
ไม่ระบุสาเหตุการเกิดโรค	2	29
รวม	7	100

4.1.2.3.3 ขั้นตอนการซักประวัติและตรวจร่างกายของหมอฟันบ้าน

หมอฟันบ้านทั้งเจ็ดคนมีวิธีการซักประวัติและตรวจร่างกายไปในแนวทางเดียวกัน คือ การซักประวัติทั่วไปของผู้ป่วย ประวัติการเจ็บป่วยโรคสะเก็ดเงินของผู้ป่วยแต่ละคน ประวัติการเข้ารับการวินิจฉัยและการรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบัน และการตรวจร่างกายโดยใช้วิธีการสังเกตรอยโรค

4.1.2.3.4 วิธีการรักษาโรคสะเก็ดเงินของหมอพื้นบ้าน

หมอพื้นบ้านทั้งเจ็ดคนใช้ตำรับยาสมุนไพรจากตำรา ความรู้ หรือประสบการณ์ของตนเองมาใช้รักษาโรคสะเก็ดเงินแก่ผู้ป่วย

4.1.2.3.5 วิธีการตั้งตำรับยาของหมอพื้นบ้าน

หมอพื้นบ้านทั้งเจ็ดคนมีวิธีการตั้งตำรับยาในแนวทางเดียวกัน คือ การตั้งตำรับยาตามสรรพคุณของสมุนไพร โดยสมุนไพรแต่ละชนิดมีสรรพคุณในตัวสมุนไพรเอง โดยสรรพคุณของสมุนไพรเกิดจากความรู้และประสบการณ์ของหมอพื้นบ้านเป็นหลัก จากนั้นนำสมุนไพรที่มีสรรพคุณในการรักษาโรคสะเก็ดเงินมาประกอบเป็นตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงิน

4.2 ตำรับยาของหมอพื้นบ้าน

ตำรับยาที่หมอพื้นบ้านนำมาใช้รักษาโรคสะเก็ดเงิน ทั้งหมดจำนวน 10 ตำรับ ประกอบด้วย ตำรับยาใช้ภายใน เป็นตำรับยารับประทาน จำนวน 4 ตำรับ คิดเป็นร้อยละ 40 และ ตำรับยาใช้ภายนอก จำนวน 6 ตำรับ คิดเป็นร้อยละ 60 ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละตำรับยาใช้ภายในและตำรับยาใช้ภายนอกของหมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน

ตำรับยา	จำนวน	ร้อยละ
ตำรับยาใช้ภายนอก	6	60
ตำรับยาใช้ภายใน	4	40
รวม	10	100

ข้อมูลตำรับยาของหมอพื้นบ้านแต่ละคน ประกอบด้วย สมุนไพรในตำรับยา ส่วนของสมุนไพรที่ใช้ ปริมาณที่ใช้ สรรพคุณของสมุนไพร สรรพคุณตำรับยา วิธีการปรุงยา วิธีการใช้ยา และ คำแนะนำ ดังนี้

4.2.1 ตำรับยาของนายจรินทร์ ทองเสน

ตำรับยาของนายจรินทร์ ทองเสน ประกอบด้วยตำรับยาใช้ภายนอก เป็นตำรับยาทา จำนวน 1 ตำรับ

4.2.1.1 ตำรับยาทา

ตำรับยาทาการรักษาโรคสะเก็ดเงิน ประกอบด้วยสมุนไพรจำนวน 6 ชนิด คือ สะบ้า สวาด ดีปลี กระจับปี่ กำมะถัน และงา ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยาทา
รักษาโรคสะเก็ดเงิน ของนายจริน ทองเสน

ชื่อสมุนไพร	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ปริมาณ (กรัม)	สรรพคุณ
สะบ้า	<i>Entada spiralis</i> Ridl.	เมล็ด	50	รักษาโรคผิวหนังและ โรคสะเก็ดเงิน
สวาด	<i>Caesalpinia bonduc</i> (L.) Roxb.	เมล็ด	50	รักษาโรคผิวหนังและ โรคสะเก็ดเงิน
ตีป्ली	<i>Piper chaba</i> Hunt.	ผล	50	รักษาโรคผิวหนังและ โรคสะเก็ดเงิน
กระปือ	<i>Bubalus bubalis</i>	กระดูก	50	รักษาโรคผิวหนังและ โรคสะเก็ดเงิน
กำมะถัน	Sulphur	-	15	รักษาโรคผิวหนังและ โรคสะเก็ดเงิน
งา	<i>Sesamum indicum</i> L.	น้ำมัน	1000	บำรุงผิวหนัง
			มิลลิลิตร	

4.2.1.2 สรรพคุณตำรับยา

ตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินมีสรรพคุณในการรักษาโรคสะเก็ดเงิน

4.2.1.3 วิธีการปรุงยา

นำลูกสะบ้า ลูกสวาด กระดูกควาย ตีป्ली ตากแดดเป็นเวลาประมาณ 2 – 3 วันจนแห้ง นำไปบดละเอียด ผสมกำมะถันเหลือง จากนั้นนำไปเคี่ยวในน้ำมันงาเป็นเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง กรองเอาเฉพาะน้ำมันที่เคี่ยวได้ ใส่ภาชนะปิดมิดชิด

4.2.1.4 วิธีการใช้

ใช้ทาบริเวณที่เป็นโรคสะเก็ดเงิน วันละ 2 ครั้ง เช้า – เย็น

4.2.1.5 คำแนะนำ

-

4.2.2 ตำรับยาของ นายสมจิตร ศิลปวิสุทธิ์

ตำรับยาของนายสมจิตร ศิลปวิสุทธิ์ ประกอบด้วยตำรับยาใช้ภายใน เป็นตำรับยา
รับประทานจำนวน 1 ตำรับ

4.2.2.1 ตำรับยา

ตำรับยารักษาโรคสะกิดเงิน ประกอบด้วยสมุนไพรจำนวน 12 ชนิด คือ
กระแตไต่ไม้ กระเช้าสีดา ข้าวเย็นใต้ ข้าวเย็นเหนือ ทองพันชั่ง ว่านเพชรหึง หัวร้อยรู เล็บเหยี่ยว
เหงือกปลาหมอ น้ำผึ้ง ปลิงกาหมาด และรังมดดำบนต้นมังคุด ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยา
รักษาโรคสะกิดเงิน ของนายสมจิตร ศิลปวิสุทธิ์

ชื่อสมุนไพร	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ปริมาณ (กรัม)	สรรพคุณ
กระแตไต่ไม้	<i>Drynaria quercifolia</i> (L.) J. Sm.	เหง้า	100	แก้แผลพุพอง
กระเช้าสีดา	<i>Aristolochia indica</i> L.	ใบ	100	รักษาโรคผิวหนัง
ข้าวเย็นใต้	<i>Smilax glabra</i> Wall. ex Roxb.	หัว	100	แก้ไข้ ตัวร้อน แก้ น้ำเหลืองเสีย
ข้าวเย็นเหนือ	<i>Smilax corbularia</i> Kunth	หัว	100	แก้ไข้ ตัวร้อน แก้ น้ำเหลืองเสีย
อ ทองพันชั่ง	<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz.	ใบ	100	รักษาโรคผิวหนัง แก้ กลากเกลื้อน ผื่นคัน เรื้อรัง
ว่านเพชรหึง	<i>Grammatophyllum speciosum</i> Blume	ทั้งต้น	100	เป็นยาเย็นแก้พิษ ตะขาบ แมงป่อง แก้ผื่นคัน แก้น้ำเหลือง เสีย
หัวร้อยรู	<i>Hydnophytum formicarum</i> Jack	หัว	100	แก้ผื่นคัน แก้น้ำเหลือง เสีย แก้อักเสบ แก้ไข้บวม
เล็บเหยี่ยว	<i>Ziziphus oenopia</i> (L.) Mill.	ทั้งต้น	100	บำรุงกำลัง แก้ผื่นคัน สมานแผล แก้น้ำเหลืองเสีย ฆ่า เชื้อรา

ชื่อสมุนไพร	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ปริมาณ (กรัม)	สรรพคุณ
เหงือกปลาหมอ	<i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl	ทั้งต้น	100	รักษาโรคผิวหนัง แก้ผื่นคัน แก้ น้ำเหลืองเสีย แก้กลากเกลื้อน
น้ำผึ้ง	<i>Anthophila</i> (Honey)	น้ำผึ้ง	200	ยาบำรุงกำลัง ช่วยสมานแผล ใช้บำรุงผิวพรรณ
ปลิงกาหมาด	<i>Stichopus horrens</i>	ทั้งตัว	100	ยาบำรุงกำลัง ช่วยสมานแผล บำรุงหัวใจ
รังมดดำบนต้นมังคุด	Ant's nest on <i>Garcinia mangostana</i> L.	รัง	100	รักษาโรคผิวหนัง แก้ น้ำเหลืองเสีย

4.2.2.2 สรรพคุณตำรับยา

ตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินมีสรรพคุณในการรักษาโรคสะเก็ดเงิน

4.2.2.3 วิธีการปรุงยา

นำสมุนไพรทั้งหมด ตากแดดเป็นเวลาประมาณ 2 – 3 วันจนแห้ง นำไปบดละเอียดผสมเข้ากัน กวนกับน้ำผึ้ง 200 กรัม บรรจุในภาชนะ เก็บไว้ที่อุณหภูมิห้องหรือในตู้เย็น

4.2.2.4 วิธีการใช้

รับประทานครั้งละ 1 ช้อนชา เวลาเช้า กลางวัน และเย็น ก่อนอาหาร

4.2.2.5 คำแนะนำ

งดรับประทานอาหารแสลงต่อโรค เช่น อาหารทะเล ของหมักดอง และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

4.2.3 ตำรับยาของ นายรัตน แก้วสังข์

ตำรับยาของนายรัตน แก้วสังข์ ประกอบด้วยตำรับยาใช้ภายใน เป็นตำรับยา
รับประทานจำนวน 1 ตำรับ

4.2.3.1 ตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงิน

ตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงิน ประกอบด้วยสมุนไพรจำนวน 13 ชนิด คือ ย่านาง
ข้าวเย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้ มะตูม สะเดา คนทา เท้ายายม่อม ชิงช้าชาลี ยอบ้าน สลวดน้ำ ตะพาน้ำ
ควายขาว และงูเห่า ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยา
รักษาโรคสะเก็ดเงิน ของนายรัตน แก้วสังข์

ชื่อสมุนไพร	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ปริมาณ (กรัม)	สรรพคุณ
ย่านาง	<i>Tiliacora triandra</i> (Colebr.) Diels	หัว	45	พื่นฟูร่างกาย
ข้าวเย็นเหนือ	<i>Smilax corbularia</i> Kunth	หัว	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย
อ ข้าวเย็นใต้	<i>Smilax glabra</i> Wall. ex Roxb.	หัว	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย
มะตูม	<i>Aegle marmelos</i> (L.) Correa ex Roxb.	ราก	45	แก้ ไข้
สะเดา	<i>Azadirachta indica</i> var. <i>siamensis</i> valetton.	ราก	45	รักษาโรคผิวหนัง
คนทา	<i>Harrisonia perforata</i> Merr.	ราก	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย
เท้ายายม่อม	<i>Tacca leontopetaloides</i> (L.) Kuntze	ราก	45	แก้ อาการอักเสบ
ชิงช้าชาลี	<i>Tinospora baenzigeri</i> Forman	เถา	45	แก้ อาการอักเสบ
ยอบ้าน	<i>Morinda citrifolia</i> L.	ราก	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย
สลวดน้ำ	<i>Ficus heterophylla</i> L.f.	ทั้งต้น	45	รักษาโรคผิวหนัง กลาก
ตะพาน้ำ	<i>Trionychidae</i> (Soft-Sheled Turtle)	กระดุก	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย
ชื่อสมุนไพร	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ปริมาณ (กรัม)	สรรพคุณ

ควายเผือก	<i>Bubalus bubalis</i>	กระดุก	45	รักษาแผลเน่า
งูเห่า	<i>Naja kaouthia</i>	กระดุก	45	แก้หน้าเหลืองเสีย

4.2.3.2 สรรพคุณตำรับยา

ตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินมีสรรพคุณในการรักษาโรคสะเก็ดเงิน

4.2.3.3 วิธีการปรุงยา

นำสมุนไพรทั้งหมด ตากแดดเป็นเวลาประมาณ 2 – 3 วันจนแห้ง ใส่ลงหม้อยาสมุนไพร เติมน้ำพอท่วมยา นำไปต้มเดือดเป็นเวลา 10 – 15 นาที

4.2.2.4 วิธีการใช้

รับประทานก่อนอาหาร เวลาเช้า – เย็น ครั้งละ 1 ถ้วยชา (75 มิลลิลิตร) ยาหนึ่งหม้อสามารถรับประทานได้ 15 วัน

4.2.2.5 คำแนะนำ

งดรับประทานอาหารแสลงต่อโรค เช่น อาหารทะเล ของหมักดอง และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

4.2.4 ตำรับยาของ นายเปี่ยม ฉิมประสิทธิ์

ตำรับยาของนายเปี่ยม ฉิมประสิทธิ์ ประกอบด้วยตำรับยาใช้ภายนอก เป็นตำรับยา
ทาจำนวน 1 ตำรับ

4.2.4.1 ตำรับยา

ตำรับยาทารักษาโรคสะเก็ดเงิน ประกอบด้วยสมุนไพร จำนวน 1 ชนิด คือ
ทองพันชั่ง ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยาทา
รักษาโรคสะเก็ดเงิน ของนายเปี่ยม ฉิมประสิทธิ์

ชื่อสมุนไพร	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ปริมาณ (กรัม)	สรรพคุณ
ทองพันชั่ง	<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz.	ใบและ ก้านใบ	45	แก้เนื้อเยื่อเสีย
น้ำมันก๊าด	Kerosene	-	-	รักษาโรคผิวหนัง

4.2.4.2 สรรพคุณตำรับยา

ตำรับยาทารักษาโรคสะเก็ดเงินมีสรรพคุณในการรักษาโรคสะเก็ดเงิน

4.2.4.3 วิธีการปรุงยา

นำทองพันชั่งมาหั่นตามเส้นกลางใบ แบ่งเป็น 2 ส่วน มีดก้านใบรวมกันหนึ่งกำมือ
นำใบจุ่มในน้ำมันก๊าด

4.2.2.4 วิธีการใช้

ทาบริเวณรอยโรค หลังอาบน้ำเวลาเช้าและเย็น

4.2.2.5 คำแนะนำ

งดรับประทานอาหารแสลงต่อโรค เช่น ปลาทุส ต ปลาเค็ม ปลาโอ

4.2.5 ตำรับยาของ นางพรรณณี ลุยจันทร์

ตำรับยาของนางพรรณณี ลุยจันทร์ ประกอบด้วยตำรับยาใช้ภายใน เป็นตำรับยา
รับประทานจำนวน 1 ตำรับ และตำรับยาใช้ภายนอก เป็นตำรับยาทาจำนวน 2 ตำรับ ดังนี้

4.2.5.1 ตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงิน

4.2.5.1.1 ตำรับยา

ตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงิน ประกอบด้วยสมุนไพรจำนวน 19 ชนิด ได้แก่ หัวร้อยรู
มะกา ส้มป่อย เลือดแรด สมอไทย สมอพิเภก ข้าวเย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้ โกงสุล โกงสุลหัวบัว โกงสุลน้ำเต้า
คำฝอย ผาง เทียนดำ เทียนขาว เทียนแดง เทียนข้าวเปลือก เทียนตาคู้กแตน และจันทน์เทศ ดัง
ตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยา
รักษาโรคสะเก็ดเงิน ของนางพรรณณี ลุยจันทร์

ชื่อสมุนไพร	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ปริมาณ (กรัม)	สรรพคุณ
หัวร้อยรู	<i>Hydnophytum formicarum</i> Jack	หัว	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย
มะกา	<i>Bridelia ovata</i> Decne.	ใบ	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย
ส้มป่อย	<i>Acacia concinna</i> Wall.	ใบ	45	รักษาโรคผิวหนัง
เลือดแรด	<i>Knema globularia</i> (Lam.) Warb.	เมล็ด	45	รักษาโรคผิวหนัง
สมอไทย	<i>Terminalia chebula</i> Retz.	ผล	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย
สมอพิเภก	<i>Terminalia bellirica</i> (Gaertn.) Roxb.	ผล	45	รักษาโรคผิวหนัง
ข้าวเย็นเหนือ	<i>Smilax corbularia</i> Kunth	หัว	45	รักษาโรคผิวหนัง
อ ข้าวเย็นใต้	<i>Smilax glabra</i> Wall. ex Roxb.	หัว	45	ฆ่าเชื้อหนอง
โกงสุล	<i>Angelica dahurica</i> (Fisch ex. Hoffm.) Benth. & Hook.f. ex Franch. & Sav.),	ราก	45	รักษาโรคผิวหนัง
ชื่อสมุนไพร	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ปริมาณ (กรัม)	สรรพคุณ

โกลฐหัวบัว	<i>Ligusticum sinense</i> Oliv. cv. Chuanxiong)	เหง้า	45	รักษาโรคผิวหนัง
โกลฐน้ำเต้า	<i>Rheum palmatum</i> L.	เหง้า	45	รักษาโรคผิวหนัง
คำฝอย	<i>Carthamus tinctorius</i> L.	ดอก	45	บำรุงโลหิต แก้ น้ำเหลืองเสีย
ฝาง	<i>Caesalpinia sappan</i> L.	แก่น	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย
เทียนดำ	<i>Nigella sativa</i> L.	เมล็ด	45	บำรุงโลหิต
เทียนขาว	<i>Cuminum cyminum</i> L.	เมล็ด	45	บำรุงโลหิต
เทียนแดง	<i>Lepidium sativum</i> L.	เมล็ด	45	บำรุงโลหิต
เทียน	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	เมล็ด	45	บำรุงกำลัง
ข้าวเปลือก	subsp. <i>vulgare</i> var. <i>dulce</i> (Mill.) Thell.			
เทียน ตาตุ๊กแตน	<i>Anethum graveolens</i> L.	เมล็ด	45	บำรุงธาตุ บำรุงกำลัง
จันทน์เทศ	<i>Myristica fragrans</i> Houtt.	เมล็ด	45	บำรุงประสาท

4.2.5.1.2 สรรพคุณตำรับยา

ตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินมีสรรพคุณในการรักษาโรคสะเก็ดเงิน

4.2.5.1.3 วิธีการปรุงยา

นำสมุนไพรทั้งหมด หั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใส่ภาชนะ เติมน้ำท่วมยา ต้มเดือดครั้งละ 15

นาที

4.2.5.1.4 วิธีการใช้

รับประทานก่อนอาหาร เวลาเช้า - เย็น ครั้งละ 1 ถ้วยชา (75 มิลลิลิตร) ยาหนึ่ง
หม้อสามารถรับประทานได้ 15 วัน

4.2.5.1.5 คำแนะนำ

-

4.2.5.2 ตำรับยาทารักษาโรคสะเก็ดเงิน

4.2.5.2.1 ตำรับยา

ตำรับยาทวารักษาโรคสะเก็ดเงิน ประกอบด้วยสมุนไพรจำนวน 1 ชนิด คือ ฟ้าทะลายโจร ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยาทวารักษาโรคสะเก็ดเงิน ของนางพรรณณี ลุยจันทร์

ชื่อสมุนไพร	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ปริมาณ	สรรพคุณ
ฟ้าทะลายโจร	<i>Andrographis paniculata</i> (Burm.f.) Wall.	ใบ	100 กรัม	รักษาโรคผิวหนัง
เหล้าขาว	Alcohol	-	200 มิลลิลิตร	รักษาโรคผิวหนัง

4.2.5.2.2 สรรพคุณตำรับยา

ตำรับยาทวารักษาโรคสะเก็ดเงินมีสรรพคุณในการรักษาโรคสะเก็ดเงิน

4.2.5.2.3 วิธีการปรุงยา

นำฟ้าทะลายโจรมาตำ ผสมกับเหล้าขาว

4.2.5.2.4 วิธีการใช้

ทาบริเวณรอยโรค เวลาเช้าและเย็น

4.2.5.2.5 คำแนะนำ

-

4.2.5.3 ตำรับยาทวารักษาโรคผิวหนัง

4.2.5.3.1 ตำรับยา

ตำรับยาทวารักษาโรคผิวหนัง ตำรับยาทวารักษาโรคผิวหนัง 1 ตำรับ ประกอบด้วยสมุนไพรจำนวน 8 ชนิด ได้แก่ กระเบา กระเบียน เลือดแรด สะบ้า กำมะถัน พิมเสน การบูร และมะกรูด ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยาทวารักษาโรคผิวหนัง ของนางพรรณณี ลุยจันทร์

ชื่อสมุนไพร	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ปริมาณ (กรัม)	สรรพคุณ
กระเบา	<i>Hydnocarpus anthelminthicus</i> Pierre.ex Laness.	เมล็ด	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย
กระเบียน	<i>Ceriscoides turgida</i> (Roxb.) Tirveng.	เมล็ด	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย
เลือดแรด	<i>Knema globularia</i> (Lam.) Warb.	เมล็ด	45	รักษาโรคผิวหนัง
สะบ้า	<i>Entada spiralis</i> Ridl.	เมล็ด	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย
กำมะถัน	Sulphur	-	15	รักษาโรคผิวหนัง
พิมเสน	Borneol	-	15	รักษาโรคผิวหนัง
การบูร	<i>Cinnamomum camphora</i> (L.) T.Nees & C.H.Eberm.	-	15	รักษาโรคผิวหนัง
มะกรูด	<i>Citrus hystrix</i> DC.	เปลือก ผล	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย

4.2.5.3.2 สรรพคุณตำรับยา

ตำรับยาทวารักษาโรคผิวหนัง มีสรรพคุณในการชำระล้างผิวหนัง รักษาโรคผิวหนัง ชนิดต่าง ๆ

4.2.5.3.3 วิธีการปรุงยา

นำลูกสะบ้าหมกไฟ ผสมกับกระเบา กระเบียน และเลือดแรด นำไปบด เคี้ยว น้ำมันงาเป็นเวลา 15 นาที กรองเอาเฉพาะน้ำมัน แทรกกำมะถัน พิมเสน และการบูร

4.2.5.3.4 วิธีการใช้

น้ำเปลือกผลมะกรูดทาบริเวณรอยโรค จากนั้นใช้ยาทาบริเวณรอยโรคเวลาเช้าและเย็น

4.2.5.3.5 คำแนะนำ

4.2.6 ตำรับยาของ นายเริงอรุณ เพชรฤทธิ์

ตำรับยาของนายเริงอรุณ เพชรฤทธิ์ ประกอบด้วยตำรับยาใช้ภายใน เป็นตำรับยา
รับประทานจำนวน 1 ตำรับ และตำรับยาใช้ภายนอก เป็นตำรับยาทาจำนวน 1 ตำรับ ดังนี้

4.2.6.1 ตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงิน

4.2.6.1.1 ตำรับยา

ตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงิน ประกอบด้วยสมุนไพรจำนวน 5 ชนิด ได้แก่ เหงือก
ปลาหมอ ขันทองพยาบาท หัวร้อยรู ทองพันชั่ง เสลดพังพอน ดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยา
รักษาโรคสะเก็ดเงิน ของนายเริงอรุณ เพชรฤทธิ์

ชื่อสมุนไพร	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ปริมาณ (กรัม)	สรรพคุณ
เหงือกปลา หมอ	<i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl	ทั้งต้น	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย
ขันทองพยา บาท	<i>Suregada multiflorum</i> (A.Juss.) Baill.	เนื้อไม้	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย
หัวร้อยรู	<i>Hydnophytum formicarum</i> Jack	ลำต้น	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย
ทองพันชั่ง	<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz.	ส่วน เหนือดิน	45	แก้ น้ำเหลืองเสีย
เสลดพังพ อน	<i>Clinacanthus nutans</i> (Burm.f.) Lindau	ใบ	45	รักษาโรคผิวหนัง

4.2.6.1.2 สรรพคุณตำรับยา

ตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินมีสรรพคุณในการรักษาโรคสะเก็ดเงิน

4.2.6.1.3 วิธีการปรุงยา

นำสมุนไพรทั้งหมด ใส่ภาชนะ เติมน้ำท่วมยา ต้มครั้งละ 10 – 15 นาที

4.2.6.1.4 วิธีการใช้

รับประทานก่อนอาหาร เวลาเช้า – เย็น ครั้งละ 1 ถ้วยชา (75 มิลลิลิตร) ยาหนึ่ง
หม้อสามารถรับประทานได้ 15 วัน

4.2.6.1.5 คำแนะนำ

4.2.6.2 ตำรับยาทาลดการระคายเคือง

4.2.6.2.1 ตำรับยา

ตำรับยาทาลดการระคายเคือง ประกอบด้วยสมุนไพรจำนวน 2 ชนิด คือ มะพร้าว และ มะกอก ดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยาทาลดการระคายเคือง ของนายเจิงอรุณ เพชรฤทธิ์

ชื่อสมุนไพร	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ปริมาณ (กรัม)	สรรพคุณ
มะพร้าว	<i>Cocos nucifera</i> L.	น้ำมัน	-	รักษาโรคผิวหนัง
มะกอก	<i>Spondias pinnata</i> (L.f.) Kurz	น้ำมัน	-	สมานแผล

4.2.6.2.2 สรรพคุณตำรับยา

ตำรับยาทาลดการระคายเคืองมีสรรพคุณในการลดการระคายเคือง บำรุงผิวหนัง และสมานแผล

4.2.6.2.3 วิธีการปรุงยา

-

4.2.6.2.4 วิธีการใช้

เลือกใช้น้ำมันมะพร้าว หรือน้ำมันมะกอก ทาบริเวณรอยโรค เวลาเช้าและเย็น

4.2.6.2.5 คำแนะนำ

-

4.2.7 ตำรับยาของ นายเสทือน หอมเกต

ตำรับยาของนายเสठीอน หอมเกตุ ประกอบด้วยตำรับยาใช้ภายนอก เป็นตำรับยา
ทาจำนวน 1 ตำรับ

4.2.4.1 ตำรับยา

ตำรับยาทารักษาโรคสะเก็ดเงิน ประกอบด้วยสมุนไพร จำนวน 5 ชนิด คือ เลือดแรด
สวาด สะบ้า และกำมะถัน ดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ชื่อสมุนไพร ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ ปริมาณ และสรรพคุณ ของสมุนไพรในตำรับยาทา
รักษาโรคสะเก็ดเงิน ของนายเสठीอน หอมเกตุ

ชื่อสมุนไพร	ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ปริมาณ (กรัม)	สรรพคุณ
เลือดแรด	<i>Knema globularia</i> (Lam.) Warb.	เมล็ด	45 กรัม	รักษาโรคผิวหนัง
สวาด	<i>Caesalpinia bonduc</i> (L.) Roxb.	เมล็ด	45 กรัม	แก้ น้ำเหลืองเสีย
สะบ้า	<i>Entada spiralis</i> Ridl.	เมล็ด	45 กรัม	แก้ น้ำเหลืองเสีย
กำมะถัน	Sulphur	-	15 กรัม	รักษาโรคผิวหนัง
งา	<i>Sesamum indicum</i> L.	น้ำมันงา	200 มิลลิลิตร	รักษาโรคผิวหนัง

4.2.4.2 สรรพคุณตำรับยา

ตำรับยาทารักษาโรคสะเก็ดเงินมีสรรพคุณในการรักษาโรคสะเก็ดเงิน

4.2.4.3 วิธีการปรุงยา

นำสมุนไพรทั้งหมดตำละเอียด เคี่ยวกับน้ำมันงา แทรกกำมะถัน

4.2.2.4 วิธีการใช้

ทาบริเวณรอยโรค เวลาเช้าและเย็น

4.2.2.5 คำแนะนำ

-

ตำรับยาที่หมอพื้นบ้านนำมาใช้รักษาโรคสะกดเงินสามารถสรุปจำนวนสมุนไพร
วิธีการเตรียมยาและรูปแบบยา ของตำรับยารักษาโรคสะกดเงิน ดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 จำนวนสมุนไพร วิธีการเตรียมยาและรูปแบบยา ของตำรับยารักษาโรคสะกดเงิน

หมอพื้นบ้าน	จำนวน สมุนไพร	วิธีการเตรียม ยา	รูปแบบยา	วิธีการใช้ยา
นายจริน ทองเสน	6	เคี้ยวกับ น้ำมันงา	ตำรับยาภายใน	ทาบริเวณรอยโรค วัน ละ 2 ครั้ง
นายสมจิตร ศิลป วิสุทธิ์	13	ผสมน้ำผึ้ง	ตำรับยาใช้ภายใน	รับประทานครั้งละ 1 ช้อนชา วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร
นายรัตน์ แก้วสังข์	13	ต้มเดือด 10 – 15 นาที	ตำรับยาใช้ภายใน	รับประทานครั้งละ 1 ถ้วยชา วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร
นายเปี่ยม ฉิม ประสิทธิ์	2	หั่นตามเส้น กลางใบ จุ่ม น้ำมันก๊าด	ตำรับยาใช้ภายนอก	ทาบริเวณรอยโรค วัน ละ 2 ครั้ง
นางพรรณณี ลุยจันทร์	19	ต้มเดือด 15 นาที	ตำรับยาใช้ภายใน	รับประทานครั้งละ 1 ถ้วยชา วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร
	2	ตำ ผสมเหล้า ขาว	ตำรับยาใช้ภายนอก	ทาบริเวณรอยโรค วัน ละ 2 ครั้ง
	8	เคี้ยวกับ น้ำมันงา	ตำรับยาใช้ภายนอก	ทาบริเวณรอยโรค วัน ละ 2 ครั้ง
นายเริงอรุณ เพชร ฤทธิ์	5	ต้มเดือด 10 – 15 นาที	ตำรับยาใช้ภายใน	รับประทานครั้งละ 1 ถ้วยชา วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร
	2	น้ำมัน	ตำรับยาใช้ภายนอก	ทาบริเวณรอยโรค วัน ละ 2 ครั้ง
นายเสีئون หอม เกตุ	5	เคี้ยวกับ น้ำมันงา	ตำรับยาใช้ภายนอก	ทาบริเวณรอยโรค วัน ละ 2 ครั้ง

4.3 สมุนไพร

สามารถสรุปข้อมูลสมุนไพรทั้งหมดที่หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน นำมาใช้ประกอบตำรับยารักษาโรคสะกิดเงิน ดังนี้

4.3.1 ประเภทของสมุนไพร

สมุนไพรทั้งหมดจำนวน 56 ชนิด ประกอบด้วยพืชวงศ์มากที่สุด จำนวน 47 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 84 รองลงมา คือ สัตว์วงศ์ จำนวน 6 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 11 และ ชาติวงศ์ น้อยที่สุด จำนวน 3 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 5 ดังตารางที่ 20

ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละสมุนไพรแต่ละประเภท ประกอบด้วย พืชวงศ์ สัตว์วงศ์ และชาติวงศ์

สมุนไพร	จำนวน (ชนิด)	ร้อยละ
พืชวงศ์	47	84
สัตว์วงศ์	6	11
ชาติวงศ์	3	5
รวม	56	100

รายละเอียดของพืชสมุนไพร ประกอบด้วย ชื่อพื้นเมือง (Local name) ชื่อวิทยาศาสตร์ (Scientific name) วงศ์ (Family) ลักษณะนิสัย (Habit) ส่วนที่นำมาใช้ (Parts used) รสยา (Taste) วิธีการเตรียมยา (Mode of preparation) วิธีการใช้ยา (Route of administration) สรรพคุณของสมุนไพร (Properties) และหมอพื้นบ้านที่นำมาใช้ (Users) แสดงในตารางที่ 21

รายละเอียดของสัตว์วงศ์ ประกอบด้วย ชื่อพื้นเมือง (Local name) ชื่อวิทยาศาสตร์ (Scientific name) วงศ์ (Family) ส่วนที่นำมาใช้ (Parts used) รสยา (Taste) วิธีการเตรียมยา (Mode of preparation) วิธีการใช้ยา (Route of administration) สรรพคุณของสมุนไพร (Properties) และหมอพื้นบ้านที่นำมาใช้ (Users) แสดงในตารางที่ 22

รายละเอียดของชาติวงศ์ ประกอบด้วย ชื่อพื้นเมือง (Local name) ชื่อทั่วไป (Common name) รสยา (Taste) วิธีการเตรียมยา (Mode of preparation) วิธีการใช้ยา (Route of administration) สรรพคุณของสมุนไพร (Properties) และหมอพื้นบ้านที่นำมาใช้ (Users) แสดงในตารางที่ 23

4.3.2 ความสำคัญของสมุนไพรแต่ละชนิด

หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน ตั้งตำรับยาจากสรรพคุณของสมุนไพร โดยใช้สมุนไพรที่มีสรรพคุณตรงตามสรรพคุณที่ต้องการนำไปใช้ในการรักษาโรค

4.3.3 แหล่งที่มาของสมุนไพร

สมุนไพรที่หมอพื้นบ้านนำมาใช้ทั้งหมด มีวิธีการหาสมุนไพรจากการซื้อในร้านขายยาสมุนไพร เนื่องจากมีความสะดวก และหมอพื้นบ้านหลายคนมีอายุมากจึงไม่สะดวกออกไปเก็บยาสมุนไพรจากธรรมชาติด้วยตนเอง

4.3.4 พิษสมุนไพร

พิษสมุนไพรทั้งหมดที่หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน นำมาใช้ประกอบตำรับยารักษาโรค สะเก็ดเงิน จำนวน 47 ชนิด เป็นสมุนไพรที่เป็นที่รู้จักทั่วไปทั้งหมด ดังตารางที่ 21

4.3.5 วงศ์ของพิษสมุนไพร

พิษสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านนำมาใช้ประกอบตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินจำแนกได้ทั้งหมด 27 วงศ์ วงศ์ที่มีสมุนไพรมากที่สุด จำนวน 5 ชนิด มี 1 วงศ์ คือ วงศ์ Apiaceae คิดเป็นร้อยละ 11 รองลงมา จำนวน 4 ชนิด มี 2 วงศ์ คือ วงศ์ Acanthaceae และ Fabaceae คิดเป็นร้อยละ 9 ต่อวงศ์ รองลงมา จำนวน 3 ชนิด มี 1 วงศ์ คือ วงศ์ Rubiaceae คิดเป็นร้อยละ 6 รองลงมา จำนวน 2 ชนิด มี 8 วงศ์ คือ วงศ์ Asteraceae, Combretaceae, Euphorbiaceae, Menispermaceae, Myristicaceae, Orchidaceae, Rutaceae และ Smilacaceae คิดเป็นร้อยละ 4 ต่อวงศ์ และ น้อยที่สุดจำนวน 1 ชนิด มี 15 วงศ์ คือ วงศ์ Achariaceae, Arecaceae, Aristolochiaceae, Brassicaceae, Dioscoreaceae, Lauraceae, Meliaceae, Moraceae, Pedaliaceae, Piperaceae, Polygonaceae, Polypodiaceae, Ranunculaceae, Rhamnaceae และ Simaroubaceae คิดเป็นร้อยละ 2 ต่อวงศ์ ดังแผนภูมิที่ 1

ตารางที่ 21 รายละเอียดพืชสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านนำมาใช้รักษาโรคสะเก็ดเงิน

Local name	Scientific name	Family	Habit	Part used	Taste	Mode of preparation	Route of administration	Properties	Users
กระเช้าสีดา	<i>Aristolochia indica</i> L.	Aristolochiaceae	Climber	Leaf	Bitter (2)	Mwh	Oral	Treats skin diseases	SS
กระแต้ไตไม้	<i>Drynaria quercifolia</i> (L.) J. Sm.	Polypodiaceae	Herb	Rhizome	Bland (1)	Mwh	Oral	Treats Impetigo and Ecthyma	SS
กระเบา	<i>Hydnocarpus anthelminthicus</i> Pierre.ex Laness.	Achariaceae	Tree	Seed	Nauseating (2)	Bbs	Topical	Treats immune system	PL
กระเปียน	<i>Ceriscoides turgida</i> (Roxb.) Tirveng.	Rubiaceae	Tree	Seed	Nauseating (2)	Bbs	Topical	Treats immune system	PL
การบูร	<i>Cinnamomum camphora</i> (L.) T.Nees & C.H.Eberm.	Lauraceae	Tree	Camphor	Pungent (2)	Bbs	Topical	Treats skin diseases	PL

Local name	Scientific name	Family	Habit	Part used	Taste	Mode of preparation	Route of administration	Properties	Users
โกฐน้ำเต้า	<i>Rheum palmatum</i> L.	Polygonaceae	Herb	Rhizome	Astringent (1)	Dec	Oral	Treats skin diseases	PL
โกฐสอ	<i>Angelica dahurica</i> (Fisch ex. Hoffm.) Benth. & Hook.f. ex Franch. & Sav.),	Apiaceae	Herb	Root	Fragrant (1)	Dec	Oral	Treats skin diseases	PL
โกฐหัวบัว	<i>Ligusticum sinense</i> Oliv. cv. Chuanxiong)	Apiaceae	Herb	Rhizome	Oily (2)	Dec	Oral	Treats skin diseases	PL
ชันทองพยาบาท	<i>Suregada multiflorum</i> (A.Juss.) Baill.	Euphorbiaceae	Tree	Wood	Nauseating (2)	Dec	Oral	Treats immune system	LP
ข้าวเย็นใต้	<i>Smilax glabra</i> Wall. ex Roxb.	Smilacaceae	Herb	Rhizome	Nauseating (1)	Mwh, Dec	Oral	Treats immune system, antipyretic, kills pathogen	SS,RK, PL

Local name	Scientific name	Family	Habit	Part used	Taste	Mode of preparation	Route of administration	Properties	Users
ข้าวเย็นเหนือ อ	<i>Smilax corbularia</i> Kunth	Smilacaceae	Herb	Rhizome	Nauseating (1)	Mwh, Dec	Oral	Treats immune system and skin disease, antipyretic	SS,RK, PL
คนทา	<i>Harrisonia perforata</i> Merr.	Simaroubaceae	Shrub	Root	Bitter (1)	Dec	Oral	Treats immune system	RK
คำฝอย	<i>Carthamus tinctorius</i> L.	Asteraceae	Herb	Flower	Fragrant (1)	Dec	Oral	Treats immune system, nourishes blood circulation	PL

Local name	Scientific name	Family	Habit	Part used	Taste	Mode of preparation	Route of administration	Properties	Users
งา	<i>Sesamum indicum</i> L.	Pedaliaceae	Herb	Sesame oil	Astringent (2)	Bso, Bss	Topical	Skin care, Treats skin diseases	JT, SH
จันทน์เทศ	<i>Myristica fragrans</i> Houtt.	Myristicaceae	Shrub	Seed	Fragrant (1)	Dec	Oral	Nourishes nervous system	PL
ชิงช้าชาลี	<i>Tinospora baenzigeri</i> Forman	Menispermaceae	Climber	Wood	Bitter (1)	Dec	Oral	Antiinflammation	RK
ตีป्ली	<i>Piper chaba</i> Hunt.	Piperaceae	Climber	Fruit	Pungent (1)	Bso	Topical	Treats skin diseases and psoriasis	JT
ทองพันชั่ง	<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz.	Acanthaceae	Shrub	Aerial parts	Nauseating (1)	Mwh, Cdk, Dec	Oral, Topical	Treats skin diseases, immune system	SS, PC, LP

Local name	Scientific name	Family	Habit	Part used	Taste	Mode of preparation	Route of administration	Properties	Users
เท้าชายม่อม	<i>Tacca leontopetaloides</i> (L.) Kuntze	Dioscoreaceae	Herb	Root	Bland (1)	Dec	Oral	Antiinflam mation	RK
เทียนขาว	<i>Cuminum cyminum</i> L.	Apiaceae	Herb	Fruit	Pungent (1)	Dec	Oral	Nourishes blood circulation	PL
เทียนข้าวเปลือก	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill. subsp. <i>vulgare</i> var. <i>dulce</i> (Mill.) Thell.	Apiaceae	Herb	Fruit	Sweet (2)	Dec	Oral	Nourishes energy	PL
เทียนดำ	<i>Nigella sativa</i> L.	Ranunculaceae	Herb	Seed	Pungent (1)	Dec	Oral	Nourishes blood circulation	PL
เทียนแดง	<i>Lepidium sativum</i> L.	Brassicaceae	Herb	Seed	Pungent (1)	Dec	Oral	Nourishes blood circulation	PL

Local name	Scientific name	Family	Habit	Part used	Taste	Mode of preparation	Route of administration	Properties	Users
เทียน ตาดักแตน	<i>Anethum graveolens</i> L.	Apiaceae	Herb	Fruit	Pungent (1)	Dec	Oral	Nourishes energy	PL
ฝาง	<i>Caesalpinia sappan</i> L.	Fabaceae	Tree	Wood	Bitter (1)	Dec	Oral	Treats immune system	PL
พิมเสน	<i>Blumea balsamifera</i> (L.) DC.	Asteraceae	Tree	Borneol	Fragrant (2)	Bbs	Topical	Treats skin diseases	PL
ฟ้าทะลาย โจร	<i>Andrographis paniculata</i> (Burm.f.) Wall.	Acanthaceae	Herb	Leaf	Bitter (2)	Pma	Topical	Treats skin diseases	PL
มะกรูด	<i>Citrus hystrix</i> DC.	Rutaceae	Tree	Exocarp and mesocarp	Fragrant (1)	Bbs	Topical	Treats immune system	PL

Local name	Scientific name	Family	Habit	Part used	Taste	Mode of preparation	Route of administration	Properties	Users
มะกอก	<i>Spondias pinnata</i> (L.f.) Kurz	Orchidaceae	Tree	Olive oil	Oily	Ro	Topical	wound healing activity	LP
มะกา	<i>Bridelia ovata</i> Decne.	Euphorbiaceae	Tree	Leaf	Bitter (2)	Dec	Oral	Treats immune system	PL
มะตูม	<i>Aegle marmelos</i> (L.) Correa ex Roxb.	Rutaceae	Tree	Root	Bland (1)	Dec	Oral	Antipyretic	RK
มะพร้าว	<i>Cocos nucifera</i> L.	Arecaceae	Palm	Coconut oil	Oily (2)	Ro	Topical	Treats skin diseases	LP
ยอบ้าน	<i>Morinda citrifolia</i> L.	Rubiaceae	Tree	Root	Bland (2)	Dec	Oral	Treats immune system	RK
ย่านาง	<i>Tiliacora triandra</i> (Colebr.) Diels	Menispermaceae	Climber	Root	Bitter (1)	Dec	Oral	Nourishes energy	RK

Local name	Scientific name	Family	Habit	Part used	Taste	Mode of preparation	Route of administration	Properties	Users
เล็บเหยี่ยว	<i>Ziziphus oenoplia</i> (L.) Mill.	Rhamnaceae	Climber	Whole plant	Bland (2)	Mwh	Oral	Nourishes energy, antipruritic, wound healing, treats immune system, antifungal	SS
เลือดแรด	<i>Knema globularia</i> (Lam.) Warb.	Myristicaceae	Tree	Seed	Nauseating	Dec, Bbs, Bss	Oral, Topical	Treats skin disease	PL, SH
ว่านเพชรหึง	<i>Grammatophyllum speciosum</i> Blume	Orchidaceae	Epiphytic orchid	Whole plant	Pungent	Mwh	Oral	Neutralizes venom, antipruritic, treats immune system	SS

Local name	Scientific name	Family	Habit	Part used	Taste	Mode of preparation	Route of administration	Properties	Users
ส้มป่อย	<i>Acacia concinna</i> Wall.	Fabaceae	Shrub	Leaf	Sour (2)	Dec	Oral	Treats skin disease	PL
สมอไทย	<i>Terminalia chebula</i> Retz.	Combretaceae	Tree	Fruit	Astringent (1)	Dec	Oral	Treats skin disease	PL
สมอพิเภก	<i>Terminalia bellirica</i> (Gaertn.) Roxb.	Combretaceae	Tree	Fruit	Sour (1)	Dec	Oral	Treats skin diseases	PL
สลอดน้ำ	<i>Ficus heterophylla</i> L.f.	Moraceae	Shrub	Whole plant	Bland (1)	Dec	Oral	Treats immune system	RK
สวาด	<i>Caesalpinia bonduc</i> (L.) Roxb.	Fabaceae	Climber	Seed	Bland (2)	Bso, Bss	Topical	Treats skin diseases, immune system and psoriasis	JT, SH

Local name	Scientific name	Family	Habit	Part used	Taste	Mode of preparation	Route of administration	Properties	Users
สะเดา	<i>Azadirachta indica</i> var. <i>siamensis</i> valetton.	Meliaceae	Tree	Root	Bitter (1)	Dec	Oral	Treats skin diseases	RK
สะบ้า	<i>Entada spiralis</i> Ridl.	Fabaceae	Climber	Seed	Nauseating (1)	Bso, Bbs	Topical	Treats skin diseases, immune system and psoriasis	JT, Pl
เสลดพังพอน	<i>Barleria lupulina</i> Lindl.	Acanthaceae	Shrub	Leaf	Bland (2)	Dec	Oral	Treats skin diseases	LP
หัวร้อยรู Jack	<i>Hydnophytum formicarum</i>	Rubiaceae	Shrub	Swollen stem	Nauseating (2)	Mwh, Dec	Oral	Antipruritic, treats immune system, antiinflammation	SS, PL, LP

Local name	Scientific name	Family	Habit	Part used	Taste	Mode of preparation	Route of administration	Properties	Users
เหี่ยวปลาหม้อ	<i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl	Acanthaceae	Shrub	Whole plant	Salty (2)	Mwh, Dec	Oral	Treats skin disease and immune system, antipruritic	SS, LP

(1) หมายถึง (กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป, 2542 (1))

(2) หมายถึง (วุฒิ วุฒิธรรมเวช, 2540)

ตารางที่ 22 รายละเอียดสัตว์วัตถุที่หมอปั่นบ้านนำมาใช้รักษาโรคสะเก็ดเงิน

Local name	Scientific name	Family	Parts used	Taste	Mode of preparation	Route of administration	Properties	Users
กระบือ	<i>Bubalus bubalis</i>	Bovidae	Bone	Nauseating (1)	Bso, Dec	Oral	Treats skin diseases and psoriasis, wound healing	JT, RK
งูเห่า	<i>Naja kaouthia</i>	Elapidae	Bone	Nauseating (1)	Dec	Oral	Treats immune system	RK
ตะพาบน้ำ	<i>Trionychidae</i> (Soft-Shell Turtle)	Trionychidae	Bone	Nauseating (1)	Dec	Oral	Treats immune system	RK
น้ำผึ้ง	<i>Anthophila</i> (Honey)	Apidae	Honey	Sweet	Mwh	Oral	Nourished energy, wound healing, skin care	SS

Local name	Scientific name	Family	Parts used	Taste	Mode of preparation	Route of administration	Properties	Users
ปลิงกาหมาด	<i>Stichopus horrens</i>	Stichopodidae	Whole	Nauseating	Mwh	Oral	Nourished energy, wound healing	SS
รังมดตำบนต้นมังคุด	Ant's nest on <i>Garcinia mangostana</i> L.	Formicidae	Ant's nest	Unknown	Mwh	Oral	Treats skin disease and immune system	SS

(1) หมายถึง (กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป, 2542 (1))

(2) หมายถึง (วุฒิ วุฒิธรรมเวช, 2540)

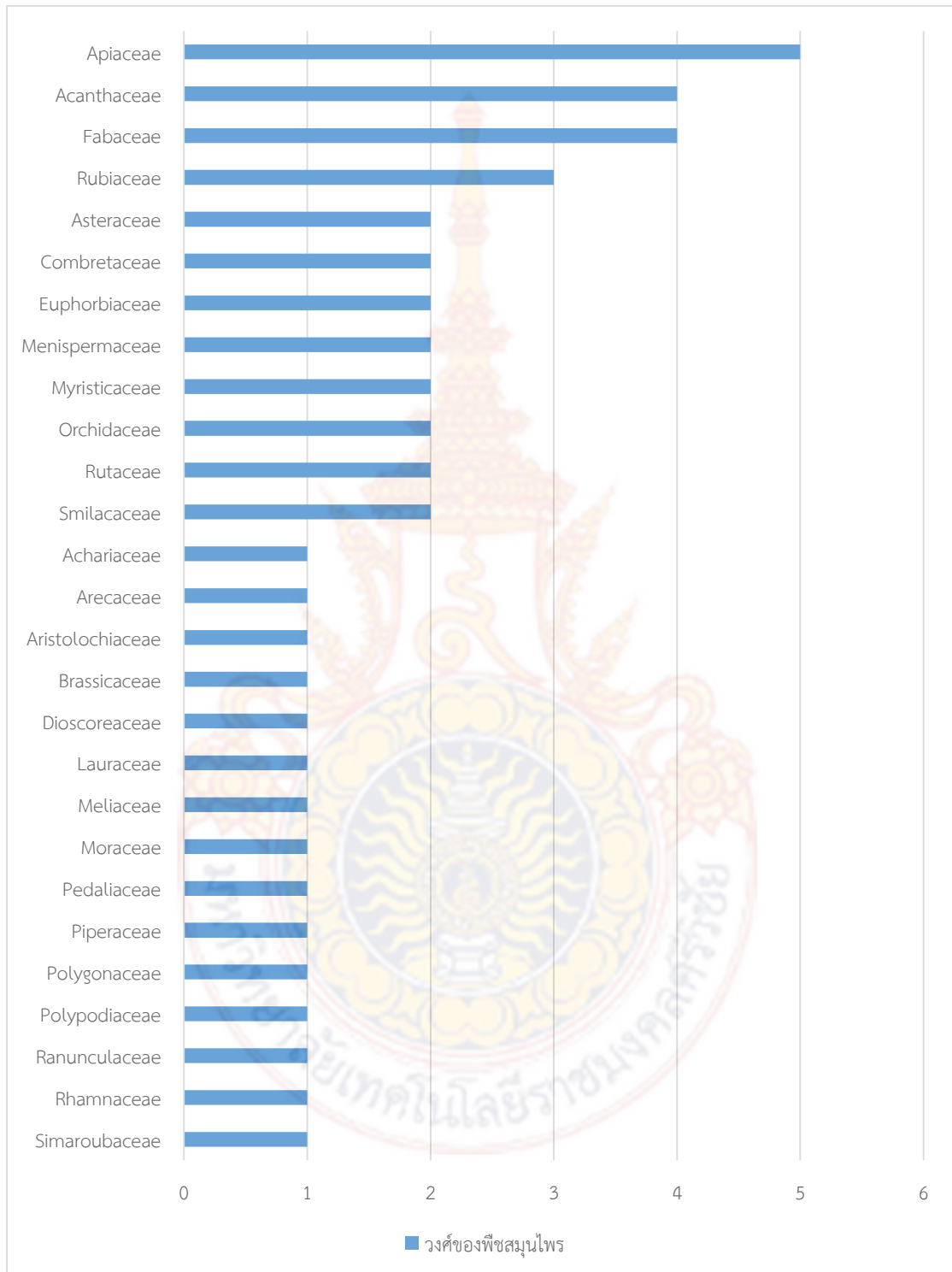
ตารางที่ 23 รายละเอียดธาตุวัตถุที่หมอปั้นบ้านนำมาใช้รักษาโรคสะเก็ดเงิน

Local name	Common name	Taste	Mode of preparation	Route of administration	Properties	Users
กำมะถัน	Sulphur	Nauseating (1)	Bso, Bbs, Bss	Topical	Treats skin diseases and psoriasis	JT, PL, SH
น้ำมันก๊าด	Kerosene	Bitter	Cdk	Topical	Treats skin diseases	PC
แอลกอฮอล์	Alcohol	Bitter	Pma	Topical	Treats skin diseases	PL

(1) หมายถึง (กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป, 2542 (1))

(2) หมายถึง (วุฒิวุฒิธรรมเวช, 2540)

แผนภูมิที่ 1 จำนวนพืชสมุนไพรในแต่ละวงศ์

4.3.6 ส่วนของพืชสมุนไพรที่ใช้

ส่วนของพืชสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน นำมาใช้ประกอบตำรับยารักษาโรค สะเก็ดเงินมีทั้งหมด จำนวน 12 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนรากและเหง้า (Root and rhizome) มากที่สุด จำนวน 12 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 26 รองลงมา คือ เมล็ด (Seed) จำนวน 8 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 17 รองลงมา คือ ผลและส่วนของผล (Fruit) จำนวน 7 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 15 รองลงมา คือ ใบ (Leaf) จำนวน 5 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 11 รองลงมา คือ ทั้งต้น (Whole plant) จำนวน 4 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 9 รองลงมา คือ เนื้อไม้ (Wood) จำนวน 3 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 6 และน้ำมัน (Oil) จำนวน 3 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 6 และ ส่วนเหนือดิน (Aerial parts) พิมเสน (Borneol) การบูร (Camphor) ดอก (Flower) และ ลำต้นกลวง (Swollen stem) จำนวน 1 ชนิดต่อส่วน คิดเป็นร้อยละ 2 ต่อส่วน ดังตารางที่ 24

ตารางที่ 24 จำนวนและร้อยละของพืชสมุนไพร จำแนกตามส่วนที่นำมาใช้ประกอบตำรับยา

ส่วนของพืชสมุนไพร	จำนวน (ชนิด)	ร้อยละ
Root and rhizome	12	26
Seed	8	17
Fruit	7	15
Leaf	5	11
Whole plant	4	9
Wood	3	6
Oil	3	6
Aerial parts	1	2
Borneol	1	2
Camphor	1	2
Flower	1	2
Swollen stem	1	2
รวม	47	100

4.3.7 ลักษณะวิสัยของพืชสมุนไพร

ลักษณะวิสัยของพืชสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน นำมาใช้ประกอบตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงิน จำแนกเป็นไม้ล้มลุกมากที่สุด จำนวน 16 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 34 รองลงมา คือ ไม้ยืนต้น จำนวน 15 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 32 รองลงมา คือ ไม้พุ่ม จำนวน 8 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 17 รองลงมา คือ ไม้เถา จำนวน 7 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 15 และ ปาล์มน้อยที่สุด จำนวน 1 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 2 ดังตารางที่ 25

ตารางที่ 25 จำนวนและร้อยละของลักษณะวิสัยของพืชสมุนไพร

ลักษณะวิสัย	จำนวน (ชนิด)	ร้อยละ
ไม้ล้มลุก	16	34
ไม้ยืนต้น	15	32
ไม้พุ่ม	8	17
ไม้เถา	7	15
ปาล์ม	1	2
รวม	47	100

4.3.8 วิธีการเตรียมยา

ตำรับยาใช้ภายใน มีวิธีการเตรียมยาโดยการต้ม จำนวน 3 ตำรับ และ ใช้สมุนไพรผสมกับน้ำผึ้ง จำนวน 1 ตำรับ และ ตำรับยาใช้ภายนอก มีวิธีการเตรียมยาโดยวิธีการเคี้ยว จำนวน 3 ตำรับ และ วิธีการใช้สมุนไพรหยาบ จำนวน 3 ตำรับ ดังตารางที่ 19

กำมะถัน ถูกนำมาใช้โดยหมอพื้นบ้าน 3 คน คือ นายจริน ทองเสน นางพรรณณี ลุยจันทร์ และ นายเสทือน หอมเกตุ ประกอบอยู่ในตำรับยาใช้ภายนอกทั้งสิ้น ทั้ง 3 ตำรับยา มีวิธีการเตรียมตำรับยาแบบการเคี้ยว (Boil) ดังตารางที่ 23

4.3.9 วิธีการใช้ยา

ตำรับยาใช้ภายนอก มีการนำกำมะถัน มาใช้โดยหมอพื้นบ้าน 3 คน คือ นายจริน ทองเสน นางพรรณณี ลุยจันทร์ และ นายเสทือน หอมเกตุ ประกอบอยู่ในตำรับยาใช้ภายนอกทั้งสิ้น ทั้ง 3 ตำรับยา ดังตารางที่ 23

ทองพันชั่ง (*Rhinacanthus nasutus* (L.) Kurz.) และ เลือดแรด (*Knema globularia* (Lam.) Warb.) ถูกนำมาประกอบอยู่ทั้งในตำรับยาใช้ภายในและตำรับยาใช้ภายนอก ดังตารางที่ 21

4.3.10 รสยาของสมุนไพรมะนาว

จากการเก็บข้อมูลตำรับยาตามแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้น พบว่า หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน ไม่ได้ระบุรสยาของสมุนไพรมะนาว แต่ระบุเฉพาะสรรพคุณของสมุนไพรมะนาวชนิด ผู้วิจัยจึงใช้ความรู้ประกอบการค้นคว้ารสยาสมุนไพรมะนาวจากตำราการแพทย์แผนไทย ได้แก่ กองการประกอบโรคศิลปะ ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเภสัชกรรม (กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป, 2542 (1)) และ สารานุกรมสมุนไพรมะนาว รวมหลักเภสัชกรรมไทย (วุฒิ วุฒิธรรมเวช, 2540) ดังตารางที่ 21 22 และ 23

พบว่าสมุนไพรมะนาวที่หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน นำมาใช้ประกอบตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินมีครบทั้งสิบรส ได้แก่ รสเมาเบื่อ รสขม รสจืด รสเผ็ดร้อน รสหอมเย็น รสฝาด รสมัน รสเปรี้ยว รสหวาน และรสเค็ม และสมุนไพรมะนาวที่ไม่สามารถระบุรสยาได้ 1 ชนิด คือ รังมดดำบนต้นมังคุด พบว่า รสเมาเบื่อ มากที่สุด จำนวน 14 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 25 รองลงมา คือ รสขม จำนวน 10 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 18 รองลงมา คือ รสจืด จำนวน 8 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 14 รองลงมา คือ รสเผ็ดร้อน จำนวน 7 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 12 รองลงมา คือ รสหอมเย็น จำนวน 5 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 9 รองลงมา คือ รสฝาด จำนวน 3 ชนิด และ รสมัน จำนวน 3 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 5 ต่อมา รองลงมา คือ รสเปรี้ยว จำนวน 2 ชนิด และ รสหวาน จำนวน 2 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 4 ต่อมา และ รสเค็ม น้อยที่สุด จำนวน 1 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 2 และ ไม่ทราบรสยา จำนวน 1 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 2 ดังตารางที่ 26

ตารางที่ 26 จำนวนและร้อยละของรสยาสมุนไพร

รสยา	จำนวน	ร้อยละ
เมาเบื่อ	14	25
ขม	10	18
จืด	8	14
เผ็ดร้อน	7	12
หอมเย็น	5	9
ฝาด	3	5
มัน	3	5
เปรี้ยว	2	4
หวาน	2	4
เค็ม	1	2
Unknown	1	2
รวม	56	100

4.3.11 สมุนไพรที่นำมาใช้ซ้ำกัน

สมุนไพรที่หมอพื้นบ้านนำมาใช้ซ้ำกันมากที่สุด จำนวน 3 คน คือ ข้าวเย็นเหนือ (*Smilax corbularia* Kunth) ข้าวเย็นใต้ (*Smilax glabra* Wall. ex Roxb.) ทองพันชั่ง (*Rhinacanthus nasutus* (L.) Kurz.) หัวร้อยรู (*Hydnophytum formicarum* Jack) และ กำมะถัน (Sulphur) รองลงมา หมอพื้นบ้านนำมาใช้ซ้ำกัน 2 คน คือ งา (น้ำมันงา) (*Sesamum indicum* L.) เลือดแรด (*Knema globularia* (Lam.) Warb.) สวาด (*Caesalpinia bonduc* (L.) Roxb.) สะบ้า (*Entada spiralis* Ridl.) เหงือกปลาหมอ (*Acanthus ebracteatus* Vahl) และ กระบือ (*Bubalus bubalis*) ดังตารางที่ 21 22 และ 23

อภิปรายผล และสรุปผลการวิจัย

5.1 อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของหมอพื้นบ้านและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับโรคสะเก็ดเงิน

5.1.1.1 ข้อมูลทั่วไปของหมอพื้นบ้าน

หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน มีภูมิปัญญาการรักษาโรคสะเก็ดเงินแตกต่างกันไปขึ้นกับความรู้และประสบการณ์ของตน มักไม่สัมพันธ์กับระดับการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิญญูวงศ์วิวัฒน์ (2556)

5.1.1.2 ข้อมูลภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน

หมอพื้นบ้าน ไม่ได้กล่าวถึงการเปรียบเทียบโรคสะเก็ดเงินกับชื่อโรคที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์แพทย์แผนไทย เช่น คัมภีร์วชิฤทธิคุณโรค และ คัมภีร์ตักศิลา ซึ่งคัมภีร์วชิฤทธิคุณโรคได้กล่าวอาการของโรคเรื้อนมูลนก ว่ามีอาการ เมื่อบังเกิดผุดขึ้นมาเป็นแวนเป็นวงตามผิวหนัง เล็กก็มีใหญ่ก็มี สีขาวนูน ๆ ขอบนูน มีสีนูนฐานดั่งกลากพรรณัย ทำให้คัน ถ้านานเข้าลามทั้งตัว พยาธิอันนี้ หายบ้าง ไม่หายบ้าง (กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป, 2542 (3)) ซึ่งเป็นอาการใกล้เคียงกับโรคสะเก็ดเงิน

ด้านการวิเคราะห์ธาตุสมุฏฐาน ไม่ได้มีการกล่าวถึงสมุฏฐานการเกิดโรคตามธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ หรือ สมุฏฐานการเกิดโรคตามธาตุปิตตะ วาตะ และเสมหะ ตามคัมภีร์สมุฏฐานวินิจฉัย (กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป, 2542 (2))

5.1.2 ข้อมูลตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินของหมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน

5.1.2.1 วิธีการตั้งตำรับยาของหมอพื้นบ้าน

หมอพื้นบ้านตั้งตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินจากความรู้อหรือประสบการณ์ของตน ใช้สรรพคุณของสมุนไพรแต่ละชนิดที่ตนต้องการใช้ในการรักษาโรคสะเก็ดเงิน มาตั้งตำรับยา พบว่าสมุนไพรทุกชนิดมีสรรพคุณที่สอดคล้องกับการรักษาโรคสะเก็ดเงิน นอกจากนี้ยังพบการตั้งตำรับยาสมุนไพรสำหรับการรักษาโรคสะเก็ดเงินในประเทศจีน (Bartosinska et al., 2011)

หมอพื้นบ้านไม่ได้มีการกล่าวถึงรสรยาของสมุนไพร โดยการเลือกสรรพคุณของตัวยาจากรสยา ตามหลักสรรพคุณเภสัช และไม่ได้ตั้งตำรับยาตามโครงสร้างของยาไทย ประกอบด้วย ตัวยาตรง ตัวยาช่วย ตัวยาประกอบ และ ตัวยาชูกำลัง ชูรสและแต่งสีของยา ซึ่งแตกต่างจากหลักการตั้งตำรับยาตามหลักเภสัชกรรมไทย (กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป, 2542 (1)) พบว่าสอดคล้องกับแนวทางการรักษาของหมอพื้นบ้านหลายคน (วิญญู วงศ์วิวัฒน์, 2556; เปรมฤดี โมรากุล และคณะ, 2558; กรรณก สิริธิชัย, 2559)

5.1.2.2 สรรพคุณตำรับยา

หมอพื้นบ้าน 5 คน ตั้งตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินเพียงตำรับเดียว ซึ่งมีสรรพคุณโดยตรงในการรักษาโรค มีหมอพื้นบ้าน 2 คน ตั้งตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงิน มากกว่า 1 ตำรับ ซึ่งประกอบด้วย ตำรับยาหลักในการรักษาโรค และตำรับยาช่วยในการรักษาโรค คือ ตำรับยาทารักษาโรคผิวหนัง ของนางพรรณณี ลุยจันทร์ และ ตำรับยาทาลดการระคายเคืองผิวหนัง ของนายเรืองอรุณเพชรฤทธิ์ สอดคล้องกับการศึกษาของ วิญญู วงศ์วิวัฒน์ (2556) พบว่ามีการใช้ตำรับยาเพิ่มเติมจากตำรับยาหลัก ถึงร้อยละ 44

พบการนำน้ำมันมะกอกมาประกอบในตำรับยาสมุนไพรเพื่อใช้รักษาโรคสะเก็ดเงินที่เล็บในประเทศจีน (Lin et al., 2015)

5.1.2.3 วิธีการปรุงยา

หมอพื้นบ้านใช้วิธีการปรุงยาทั้งหมด 4 วิธีการหลัก ประกอบด้วย วิธีการต้ม วิธีการเคี่ยวด้วยน้ำมัน และวิธีการบดผสม และวิธีการใช้สมุนไพรแบบหยาบ ซึ่งเป็นวิธีการปรุงยาตามหลักการปรุงยาของการแพทย์แผนไทย (กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป, 2542 (1)) และพบวิธีการเตรียมยารักษาโรคสะเก็ดเงินในหลายรูปแบบในต่างประเทศ (Bartosinska et al., 2011; Lin et al., 2015)

5.1.3 ข้อมูลสมุนไพรในตำรับยาของหมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน

5.1.3.1 ประเภทของสมุนไพร

สมุนไพรที่หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน นำมาประกอบตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงิน ประกอบด้วย พืชสมุนไพร สัตว์วัตถุ และธาตุวัตถุ ซึ่งตรงกับหลักเภสัชกรรมไทย คือ สมุนไพร ประกอบด้วย พืชวัตถุ สัตว์วัตถุ และธาตุวัตถุ ตามลำดับ (กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป, 2542 (1))

พบพืชวัตถุที่นำมาใช้ในการรักษาโรคสะเก็ดเงินมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิญญู วงศ์วิวัฒน์ (2556) และพบการนำพืชสมุนไพรมาใช้รักษาโรคสะเก็ดเงิน (Tse, 2003; Bartosinska et al., 2011; Lin et al., 2015)

5.1.3.2 ความสำคัญของสมุนไพรแต่ละชนิด

หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน ให้ความสำคัญของสมุนไพรแต่ละชนิดเท่าเทียมกัน โดยไม่ได้จัดลำดับความสำคัญของสมุนไพรตามตามโครงสร้างของยาไทย ประกอบด้วย ตัวยาตรง ตัวยาช่วย ตัวยาประกอบ และ ตัวยาชูกำลัง ชูรสและแต่งสีของยา ดังได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อ 5.1.2.1 วิธีการตั้งตำรับยาของหมอพื้นบ้าน

5.1.3.3 แหล่งที่มาของสมุนไพร

หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน ใช้สมุนไพรจากร้านขายยาสมุนไพรเป็นหลัก เนื่องจากมีอายุมาก ทำให้ไม่สะดวกออกไปเก็บสมุนไพรจากป่าธรรมชาติ และการซื้อสมุนไพรจากร้านขายยาสมุนไพรมีความสะดวกมากกว่าการเก็บสมุนไพรจากป่าธรรมชาติ สอดคล้องกับหมอพื้นบ้านในหลายพื้นที่ (วิญญู วงศ์วิวัฒน์, 2556)

5.1.3.4 วงศ์ของพืชสมุนไพร

วงศ์ของพืชสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน นำมาประกอบตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินมากที่สุด 4 อันดับแรก คือ วงศ์ Apiaceae Acanthaceae Fabaceae และ Rubiaceae และ สอดคล้องกับหมอพื้นบ้านที่รักษาโรคสะเก็ดเงินต่างพื้นที่ (วิญญู วงศ์วิวัฒน์, 2556) นอกจากนี้ยังพบว่าสอดคล้องกับภูมิปัญญาการตั้งตำรับยารักษาโรคอื่น ๆ ของหมอพื้นบ้านไทยคนอื่น (Neumsuvan et al., 2014 (1); Shinwari et al., 2017)

5.1.3.5 ส่วนของพืชสมุนไพรที่ใช้

ส่วนของพืชสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน นำมาประกอบตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินมากที่สุด คือ รากและเหง้า สอดคล้องกับการศึกษาของ วิญญู วงศ์วิวัฒน์ (2556) และพบว่าส่วนของพืชสมุนไพรที่นำมาใช้ประกอบตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินมีการนำมาใช้ทุกส่วนของต้น สอดคล้องกับหลักเภสัชกรรมไทย คือ แต่ละส่วนของพืชสมุนไพรสามารถนำมาประกอบตำรับยาได้แตกต่างกัน และส่วนของพืชสมุนไพรที่นำมาประกอบตำรับยา ประกอบด้วย ราก ลำต้น ใบ ดอก และผล และ พบว่า ส่วนของพืชสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน นำมาประกอบตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินสอดคล้องกับภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในหลายพื้นที่ (Neumsuvan et al., 2014 (2))

5.1.3.6 ลักษณะวิสัยของพืชสมุนไพร

หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน นำพืชสมุนไพรที่มีลักษณะวิสัย ไม้ล้มลุก มากที่สุด รองลงมา คือ ไม้ยืนต้น ไม้เถา ไม้พุ่ม และ ปาล์ม ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของ วิญญู วงศ์วิวัฒน์ (2556) และพบว่า จำนวนลักษณะวิสัยของพืชสมุนไพรที่มีการกระจายอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับงานวิจัยอื่น (Shinwari et al., 2017)

5.1.3.7 รสยาของสมุนไพร

รสยาของสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน นำมาประกอบตำรับยารักษาโรคสะเก็ดเงินมากที่สุด คือ รสเมาเบื่อ และรสขม สอดคล้องกับการนำสมุนไพรมาใช้รักษาโรคสะเก็ดเงินของหมอพื้นบ้านต่างพื้นที่ (วิญญู วงศ์วิวัฒน์, 2556) และพบว่ามีการนำสมุนไพรมาใช้ครบทุกรส กล่าวคือ รสยา 9 รส และรสจืด ตามหลักเภสัชกรรมไทย

5.1.3.8 สมุนไพรที่นำมาใช้ซ้ำกัน

สมุนไพรที่หมอพื้นบ้านนำมาใช้ซ้ำกันมากที่สุด ดังได้กล่าวไว้ในหัวข้อ 4.3.11 สามารถนำมาค้นหาฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาซึ่งเกี่ยวข้องกับการรักษาโรคสะเก็ดเงิน ดังตารางที่ 27

ตารางที่ 27 ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาของสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านนำมาใช้ซ้ำกันมากที่สุด

Local name	Scientific name	Pharmacological activity
ข้าวเย็นเหนื่อ	<i>Smilax corbularia</i> Kunth	Anti-inflammatory activity (Reanmongkol et al., 2007; Ruangnoo et al., 2012)
ข้าวเย็นใต้	<i>Smilax glabra</i> Wall. ex Roxb.	Antiproliferative activity and pro-apoptotic activity (Sa et al., 2008) Inhibits migration of cancer cell lines (She et al., 2015)
ทองพันชั่ง	<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz.	Anti-inflammatory activity (Ueda, 2002)
หัวร้อยรู	<i>Hydnophytum</i> <i>formicarum</i> Jack	Antioxidative activity (Prachayasittikul et al., 2008; Andriani et al., 2017) Antiproliferative activity (Senawong et al., 2013)
น้ำมันงา	<i>Sesamum indicum</i> L.	Anti-inflammatory activity, Antioxidative activity, Wound healing, Anti-cancer activity (Shasmitha, 2015) Antioxidative activity, Inhibit malignant melanoma growth (Anilakumar, 2010)
เถื่อนแตร	<i>Knema globularia</i> (Lam.) Warb.	Cytotoxicity in cancer cell lines (Salleh and Ahmad, 2017)
สวาด	<i>Caesalpinia bonduc</i> (L.) Roxb.	Antipsoriatic activity (Singh and Raghav, 2012; Muruganantham et al., 2011)
เหงือกปลาหมอ	<i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl	Anti-inflammatory activity (Somchaichana et al., 2012) inhibit cervical cancer growth in a CaSki-cell transplant model in mice (Mahasiripanth et al., 2012)

5.2 สรุป

หมอพื้นบ้านทั้ง 7 คน มีภูมิปัญญาการนำสมุนไพรมาใช้รักษาโรคสะเก็ดเงิน โดยใช้ภูมิปัญญาจากประสบการณ์ และความรู้ที่ได้รับสืบทอด นำสมุนไพรที่มีสรรพคุณในการรักษาโรคสะเก็ดเงินมาเตรียมยาหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นหลักการทางเภสัชกรรมไทย ตั้งอยู่บนพื้นฐานการแพทย์แผนไทย สมุนไพรบางชนิดถูกนำมาใช้ซ้ำกันจากหมอพื้นบ้านหลายคน ข้อมูลจากงานวิจัยสามารถเป็นข้อมูลพื้นฐาน ทางเลือกในการรักษาโรคสำหรับผู้ป่วยโรคสะเก็ดเงิน และงานวิจัยในขั้นถัดไปเพื่อพัฒนารักษาโรคสะเก็ดเงิน

1. (1) กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป. 2542. ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเภสัชกรรม. กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป.
2. (2) กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป. 2542. ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรมเล่ม 1. กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป.
3. (3) กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป. 2542. ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรมเล่ม 2. กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ อนุกรรมการแผนโบราณทั่วไป.
4. คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 12 กระทรวงสาธารณสุข. 2559. แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 12. กระทรวงสาธารณสุข.
5. จรินยา แก้วแทน. 2551. ประสบการณ์ชีวิตของผู้ป่วยโรคสะเก็ดเงินที่มารักษาในศูนย์โรคผิวหนังเขตร้อนภาคใต้. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่.
6. ฉัตรชัย สวัสดิ์ไชย วาสนา สุขไพศาล กุลวรรณ ชัยเจริญพงศ์ เพ็ญศรี สงวนทรัพย์ ทิพวรรณ ลีประไพพงษ์. 2010. ผลการรักษาผู้ป่วยสะเก็ดเงินด้วยสมุนไพรตำรับโรงพยาบาลพระปกเกล้า. วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า 27: 4 (248 – 255).
7. ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ. 2559. โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยและวิธีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ภาคใต้. การเคหะแห่งชาติ.
8. วิญญู วงศ์วิวัฒน์. 2556. ภูมิปัญญาการรักษาโรคสะเก็ดเงินของหมอพื้นบ้านในจังหวัดสงขลา พัทลุง ตรัง และสตูล. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
9. วุฒิ วุฒิธรรมเวช. 2540. สารานุกรมสมุนไพร รวมหลักเภสัชกรรมไทย. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. กรุงเทพฯ.
10. วิสาร্থ ทองระภาค การทดสอบหาฤทธิ์ต้านโรคสะเก็ดเงินของสารสกัดจากสมุนไพรไทย. (Screening of Thai medicinal plant extracts for in vitro antipsoriatic activity). 2009. Clinical Chemistry, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
11. เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย ศิริพร ชัมภลิจิต และ ทศนีย์ นะแส. 2535. วิจัยทางการแพทย์: การ

หลักการและกระบวนการ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

12. สถาบันโรคผิวหนัง. CPG. For psoriasis. 2549. กรุงเทพฯ. สถาบันโรคผิวหนัง.
13. สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ. ตำราการตรวจรักษาโรคทั่วไป เล่ม 2 350 โรคกับการดูแลรักษา และการป้องกัน. 2553. กรุงเทพฯ; โฮลิสติก พับลิชชิ่ง.
14. Andriani, Y., Mohamad, H., Kassim, M. N. I., Rosnan. N. D., Syamsumir, D. F., Saidin, J., Muhammad, T. S. T., and Amir, H. 2017. Evaluation on *Hydnophytum formicarum* Tuber from Setiu Wetland (Malaysia) and Muara Rupit (Indonesia) for Antibacterial and Antioxidant activities, and anti-cancer Potency against MCF-7 and HeLa Cells. *Journal of Applied Pharmaceutical Science*. 7: 9 (030 – 037).
15. Anilakumar, K. R., Pal, A., Khanum, F. and Bawa, A. S. 2010. Nutritional, Medicinal and Industrial Uses of Sesame (*Sesamum indicum* L.) Seeds - An Overview. *Agriculturae Conspectus Scientificus*. 75: 4 (159 – 168).
16. Bartosinska, J. P., Pietrzak, A., Szepietowski, J., Dreiherr, J., Maciejewski, R., Chodorowska, G. 2011. Traditional Chinese medicine herbs – are they safe for psoriatic patients? *Folia Histochemica ET Cytobiologica*. 49: 2 (201 – 205)
17. Green, L. 2011. An overview and update of psoriasis. *Nursing Standard* 25 (47 – 55).
18. Khunweechuay, M. 2016. The History of a Struggle for access to Kao – Na – Lae Resources. *Journal of Humanities and Social Sciences*, Thaksin University. 10: 2.
19. Lin, Y. K., Chang, Y. C., Hui, R. C. Y., See, L. C., Chang, C. J., Yang, C. H., Huang, Y. H. 2015. A Chinese Herb, Indigo Naturalis, Extracted in Oil (Lindioil) Used Topically to Treat Psoriatic Nails: A Randomized Clinical Trial. *JAMA Dermatology*. 151: 6.
20. Mahasiripanth, T., Hokputsa, S., Niruthissard, S., Bhattarakosol, P. and Patumraj, S. 2012. Effects of *Acanthus ebracteatus* Vahl on tumor angiogenesis and on tumor growth in nude mice implanted with cervical cancer. *Cancer Management and Research*. 2012: 4 (269 – 279).
21. Muruganantham, N., Basavaraj, K. H., Praveen, T. K., Shamasundar, N. M., Rao,

- K. S. 2011. Screening of *Caesalpinia bonduc* leaves for antipsoriatic activity. *Journal of Ethnopharmacology*. 133.
22. (1) Neumsuvan, O., Komonhiran, P., Boonming, K. 2014. Medicinal plants used for hypertension treatment by folk healers in Songkhla province, Thailand. *Journal of Ethnopharmacology*. 2014: 58 – 70.
23. (2) Neumsuvan, O., Ruangrit, T. A survey of herbal weeds that are used to treat gastrointestinal disorders from southern Thailand: Krabi and Songkhla provinces. *Journal of Ethnopharmacology*. 2017. 196: 84 – 93.
24. Prachayasittikul, S., Buraparuangsang, P., Worachartcheewan, A., Isarankura-Na-Ayudhya, C., Ruchirawat, S. and Prachayasittikul, V. 2008. Antimicrobial and Antioxidative Activities of Bioactive Constituents from *Hydnophytum formicarum* Jack. *Molecules*. 13 (904 – 921).
25. Reanmongkol, W., Itharat, A. and Bouking, P. 2007. Evaluation of the Anti-Inflammatory, Antinociceptive and Antipyretic Activities of the Extracts from *Smilax corbularia* Kunth Rhizomes in Mice and Rats (in vivo). *Songklanakarin Journal of Science and Technology*. 29.
26. Ruangnoo, S., Jaiaree, N., Makchuchit, S., Panthong, S., Thongdeeying, P. and Itharat, A. 2012. An in vitro inhibitory effect on RAW 264.7 cells by anti-inflammatory compounds from *Smilax corbularia* Kunth. *Asian Pacific Journal of Allergy and Immunology*. 30 (268 – 274).
27. Ryan, S. 2008. Psoriasis: characteristics, psychosocial effects and treatment options. *British Journal of Nursing* 17 (284 – 290).
28. Sa, F., Gao, J. L., Fung, K. P., Zheng, Y., Lee, S. M. Y. and Wang, Y. T. 2008. Anti-Proliferative and Pro-Apoptotic Effect of *Smilax glabra* Roxb. Extract on Hepatoma Cell Lines. *Chemico-Biological Interactions*. 171 (1 – 14).
29. Salleh, W. M. N. H. W. and Ahmad, F. 2017. Phytochemistry and Biological Activities of the Genus *Knema* (Myristicaceae). *Pharmaceutical Sciences*. 23 (249 – 255).
30. Senawong, T., Misuna, S., Khaopha, S., Nuchadomrong, S., Sawatsitang, P., Phaosiri, C., Surapaitoon, A. and Sripa, B. 2013. Histone deacetylase (HDAC) inhibitory and antiproliferative activities of phenolic-rich extracts

derived from the rhizome of *Hydnophytum formicarum* Jack.: sinapinic acid acts as HDAC inhibitor. BMC Complementary and Alternative Medicine. 13: 232.

31. Shasmitha, R. 2015. Health Benefits of *Sesamum indicum*: A Short Review. Asian Journal of Pharmaceutical Clinical Research. 8: 6.
32. She, T., Zhao, C., Feng, J., Wang, L., Qu, L., Fang, K., Cai, S. and Shou, C. 2015. Sarsaparilla (*Smilax Glabra* Rhizome) Extract Inhibits Migration and Invasion of Cancer Cells by Suppressing TGF- β 1 Pathway. Plos One. 10.
33. Shinwari, S., Ahmad, M., Zhang, G., Jahan, S. and Sultana, S. 2017. Medicinal plant diversity use for gynecological disorders among the rural communities of northern Pakistan. Pakistan Journal of Botany. 49: 5.
34. Singh, V. and Raghav, P. K. 2012. Pharmaceutical Review on pharmacological properties of *Caesalpinia bonduc* L. International Journal of Medicinal and Aromatic Plants. 2: 3 (514 – 530).
35. Somchaichana, J., Bunaprasert, T. and Patumraj, S. 2012. *Acanthus ebracteatus* Vahl. Ethanol Extract Enhancement of the Efficacy of the Collagen Scaffold in Wound Closure: A Study in a Full-Thickness-Wound Mouse Model. Journal of Biomedicine and Biotechnology. 2012.
36. Tse, T. W. 2003. Use of common Chinese herbs in the treatment of psoriasis. Clinical and Experimental Dermatology. 28: 469 - 75.
37. Tse, W. P., Che, C. T., Liu, K., Lin, Z. X. 2006. Evaluation of the anti-proliferative properties of selected psoriasis-treating Chinese medicines on cultured HaCat cells. J Ethnopharmacol. 108 (133 – 141).
38. Ueda, J. Y., Tezuka, Y., Banskota, A. H., Tran, Q. L., Tran, Q. K., Harimaya, Y., Saiki, I. and Kadota, S. 2002. Antiproliferative Activity of Vietnamese Medicinal Plants. Biological and Pharmaceutical Bulletin. 25: 6 (753 – 760).